ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU

Nr zespołu: **47**
Nazwa zespołu: **Urząd Wojewódzki Białostocki 1920-1939**
Sygnatura: **111**

Miesięczne sprawozdania sytuacyjne wojewody białostockiego za 1938 r.

Spis zawartości:

1. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc styczeń 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
2. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc luty 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
3. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc marzec 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
4. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc kwiecień 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
5. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc maj 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
6. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc czerwiec 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
7. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc lipiec 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
8. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc sierpień 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
9. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc wrzesień 1938 r.**
   I. Sytuacja ogólna
   II. Przegląd prasy
   III. Polski ruch polityczny
   IV. Sekty religijne
   V. Mniejszości narodowe
10. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc październik 1938 r.**
    I. Sytuacja ogólna
    II. Przegląd prasy
    III. Polski ruch polityczny
    IV. Sekty religijne
    V. Mniejszości narodowe
11. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc listopad 1938 r.**
    I. Sytuacja ogólna
    II. Przegląd prasy
    III. Polski ruch polityczny
    IV. Sekty religijne
    V. Mniejszości narodowe

12. Sytuacyjne sprawozdanie miesięczne **za miesiąc grudzień 1938 r.**

I. Sytuacja ogólna
II. Przegląd prasy
III. Polski ruch polityczny
IV. Sekty religijne
V. Mniejszości narodowe

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno - polityczne za miesiąc styczeń 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 4 /II 1938 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc styczeń 1938 r. przedkładam.-

8/II 38

DOWÓDZTWO OKRĘGU KORPUSU Nr IX
SAMODZIELNY REFERAT INFORM.
WPŁYNĘŁO DN. 8 LUT. 1938 866

STAROSTA POWIATOWY

/ Z. Januszkiewicz /

Otrzymują do wiadomości

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX Samodzielny Referat Inform. w Brześciu n.B
2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi Maz.
4/ " " " w Wysoko Maz.
5/ " " " w Wołkowysku
6/ " " " w Brześciu n.B
7/ " " " w Prużanie

Część I. Sytuacja ogólna.

Okres sprawozdawczy znamionowała spokojna akcja S.N. polegająca na wzmocnieniu działalności stronnictwa po wygaśnięciu zawieszenia. Przynajmniej jak dotychczas w kierownictwie, oraz wśród członków S.N. przeważają nastroje umiarkowane, powstrzymujące od sposobów działania, stosowanych w okresie przed zawieszeniem Stronnictwa.

W ciągu całego miesiąca stycznia b.r. S.N. akcji pikietowania sklepów żydowskich nie prowadziło, ograniczając się do propagandy bojkotowej między wieśniakami na targach i jarmarkach.

Do uspokojenia nastrojów i zmiany taktyki działania niewątpliwie przyczyniło się w pierwszym rzędzie zawieszenie działalności Stronnictwa, a następnie powstałe na tym tle tarcia między Zarządem Powiatowym a Zarządem Okręgu, ściśle mówiąc Drylem, który spowodował zawieszenie w czynnościach Michała Mierzwińskiego Prezesa Zarządu Powiatowego. Tarcia te i nieporozumienia pogłębił jeszcze bardziej Ks. Duda Dziewierz ze Strabli, osobisty przeciwnik Dryla, który czyni starania o oderwanie powiatu bielskiego od okręgu białostockiego S.N. i przyłączenie do okręgu warszawskiego.

Zasygnalizowana w poprzednim sprawozdaniu akcja organizacyjna Radykalnej Partii Chłopskiej spaliła na panewce. Zorganizowane jedno koło tej partii już uległo likwidacji.

Nieznaczne poczynania wykazało Stronnictwo Ludowe przez zorganizowanie jednego koła.

O.Z.N. w dalszym ciągu ugruntowywał wpływy w organizacjach rolniczych, kupieckich i rzemieślniczych.

P.P.S. jako taka działalności zewnętrznej nie wykazała od dłuższego bowiem czasu kładzie główny nacisk na należyte zorganizowanie klasowych związków zawodowych.

Z pośród mniejszości tylko żydzi wykonali pewną ruchliwość.-

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

4

Część II. Polski ruch polityczny

Stronnictwo Narodowe.

W dniu 9.I b.r. w m. Ciechanowcu odbyło się zebranie delegatów kół tego obwodu na którym ogłoszono, że zawieszenie Stronnictwa z mocy prawa wygasło. Zarząd obwodu zalecił delegatom utrzymanie spokoju.

W dniu 15.I takież zebranie odbyło w m. Brańsku i wsi Falki Stare gm. Wyszki. We wsi Falki był obecny na zebraniu niejaki Kobyliński z powiatu wysoko-mazowieckiego, który nawoływał do nie ustawania w bojkocie żydów, następnie poddał krytyce system rządzenia państwem utyskując głównie na wysokie podatki, ilość urzędników i policji, która jego zdaniem powinna ulecz redukcji. Twierdził, że Minister kościałkowski żonaty jest z żydówką i dla tego Rząd staje w obronie żydów. 4489/35, 969/36, 839/37, 1094/34 → 893/37

W dniu 16 b.m. w godzinach 13-16, w lokalu obwodu S.N. w Ciechanowcu, odbyło się walne zebranie członków, przy udziale sekretarza Zarządu Okr. Sylwestra Drylla i Organińskiego z Czyżewa. Obecnych było około 400 osób. Zebranie zagaił wiceprezes obwodu Wojterkowski Adam. Porządek dzienny zebrania : 1/ przemówienie Organińskiego o bojkowie i 2/ przemówienie Drylla- polityczne.

Organiński mówił, że bojkot należy prowadzić w formie spokojnej i aby nie było bójek i awantur, jak dotąd. Zaznaczył, że bójkami i awanturami S.N. daleko nie zajdzie. Żydom zależy na tym żeby były awantury, bo mają wówczas możność krzyczyć na cały świat i wysyłać delegacje do władz. Z policją nie zadzierać, bo to doniczego dobrego nie doprowadzi i podkreślił, że w policji są niektórzy lepsi narodowcy, jak w stronnictwie. Wytknął błędy zebranym, że jak policjant spisuje protokół, to zaraz robią zbiegowisko i wywołują awantury. Jeżeli policjant zatrzymuje kogoś, to krzyczą " nie dać" i wywołują bójkę. To powoduje aresztowania. Jeden z narodowców z pow. wysoko-

mazowieckiego odezwał się,że za uderzenie żyda, policjant zrobił mu protokół i dostał miesiąc aresztu. Organiński odpowiedział,że gdyby on t.j. Organiński był policjantem, to też nie byłby lepszym. Zaznaczył przytym,że jaki by Rząd nie był, to policja musi być i musi pilnować porządku i zwalczać awantury. Podkreślił,że wśród wielu członków brak jest oświaty i kultury. gdyby wam pozwolić bić, to najprzód bili byście żydów, a potym sami byście się pozabijali. Wyjaśnił, że bojkot należy prowadzić, a na każdy dzień targowy, wyznaczać innego kierownika akcji bojkotowej, zadaniem którego będzie rozstawiać pikiety i stale je kontrolować. Podkreślił,że gdyby policjant zwrócił się do pikiety z jakimś kolwiek żądaniem, to pikieta ma odesłać policjanta do kierownika akcji i ten dopiero odpowiada na żądania policjanta. Kierownik akcji bojkotowej zbiera wszelkie zażalenia i meldunki pikieciarzy i po zakończeniu bojkotu zgłasza się do posterunku policji z odpowiednimi żądaniami. Na posterunku muszą go załatwić. Podkreślił, że nie wolno pikieciarzom wyciągać kupujących ze sklepów siłą wzbraniać wstępu do sklepów żydowskich i ubliżać kupującym w sklepach żydowskich. Nadmienił,że przez takie postępowanie zraża się ludność, a stronnictwu zależy na tym, by uzyskać jaknajwiększą sympatię ogółu Polaków. Następnie opowiedział, że był na Pomorzu i widział,że tam wszystkie sklepy żydowskie są obstawiane pikietami i to nietylko przez narodowców, ale pikietują strzelcy i rezerwiści w najlepszej zgodzie z narodowcami. Między innymi opowiedział przykład : że w Gdyni żyd, właściciel sklepu zwrócił się do przechodzącego komisarza policji ze skargą na pikieciarza. Komisarz doradził żydowi, by w tej sprawie zwrócił się do kierownika akcji bojkotowej, a ten może zmieni tego pikieciarza i postawi innego lepszego. W sprawie noszenia bluz wyjaśnił,że bluza nie jest mundurem w znaczeniu Ustawy i można ją nosić, natomiast nie wolno nosić mieczyków. W tym miejscu odezwał się Dryll, że na najbliższym wiecu będą dekorować jaknajwięcej mieczykami i jak to będzie masowe to i władze nic nie zrobią.

Dryll omówił politykę zagraniczną Ministra Becka, że zbliżył się zadużo do Hitlera, że pozwolił Hitlerowi opanować Gdańsk, gdzie polaków męczą i wynaradawiają. Nadmienił, że kiedy w związku z zajściami w Gdańsku, chciano w Warszawie zrobić wiec protestacyjny, to Władza nie pozwoliła, a w tym czasie w Niemczech w 160 miastach odbywały się takie wiece. Podkreślił, że przyjdzie czas, że będziemy musieli walczyć z Niemcami o Pomorze. Dalej mówił, że Pan Premier powołuje się na Konstytucję, według której Władzami Naczelnymi są : Pan Prezydent Parlament i wojsko. Tymczasem Panu Premierowi wydaje rozkazy Pan Prezydent i Marszałek Śmigły Rydz. Pan Premier nie wie, który rozkaz wykonać i w rzeczywistości robi, co mu się podoba. Kiedy Panu Premierowi zachciało się ładnej panny, to zmienił wyznanie, żeby mieć 3 żony. Podkreślił, że od chwili powstania Polski, jeszcze nie było dobrego Rządu. W obecnym Rządzie jest dużo żydów, albo jakiś dygnitarz przechrzcił się, albo też żona dygnitarza wychrzciła się z żydówki. Krytykował Partię Pracy i generała Hellera, że przechodził cały szereg partii od skrajnie lewicowych i że mógł być dobry, jako generał, ale jako polityk jest " fajtłapa". W tym miejscu wśród obecnych powstała szemranie przeciwko Dryllowi i jeden ze słuchaczy waraził się : " Co taki szczeniak z Białegostoku ma krytykować generała Hellera, który w czasie wojny w 1920 roku zagranicą organizował wojsko Polskie i przybył walczyć za Polskę, a teraz taki szczeniak krytykuje go". To odezwanie się nie wywołało jednak większego odruchu wśród zebranych. Dryll wystąpił przeciwko O.N.R. że podszywają się pod S.N. że są to radykali, którzy nie mają nic wspólnego ze Stronnictwem Narodowym, że w Białymstoku rzucali petardy do jakiegoś lokalu.

Następnie omówił stosunki miejscowe, że Starostowie gnębią S.N., ale nie wiadomo, czy za miesiąc, ten lub inny Starosta nie zasiądzie na ławie oskarżonych. Poruszył przytym sprawę b. Starostów Czarnockiego i Robakiewicza opowiadając, że kradli pieniędze publiczne. Poruszył sprawę Parylewiczowej i powiedział, że gdy zaczęła coś mówić w więzieni to szybko zmarła, ale w jaki sposób zmarła nie wiadomo. Przy omawie-

niu reformy rolnej, podkreślił, że Rząd podarował 100 tysięcy zł. zaległego podatku żydowi fabrykantowi, bo on biedak nie mógł zapłacić. Jeżeli natomiast od chłopa należy się dwa złote, to przyjdzie sekwestrator i ściągnie.

W sprawie doniesień spisywanych przez policję na członków S.N. Dryll polecił składać odwołania do Sądu i nadmienił, że on zna się dobrze z Prokuratorą, która z Wydziałem Śledczym jest w niezgodzie i że Sąd kary te będzie uchylał.

W dniu 29 stycznia r.b. w m. Bielsku w sekretariacie S.N. odbyło się zebranie członków Zarządu Powiatowego i Obwodów S.N. z Siemiatycz, Ciechanowca i Brańska.

Na zebraniu zapadła uchwała przyłączenia powiatu bielskiego do okręgu warszawskiego, którą podpisali wszyscy zebrani i wysłali do Zarządu Głównego S.N. w Warszawie. Następnie postanowiono zwołać zjazd prezesów i sekretarzy kół S.N. w Bielsku, lecz data zjazdu nie została dotychczas wyznaczona.

Narazie funkcję prezesa tymczasowego Zarządu Powiatowego S.N. pełni ks. Dziewierz Duda ze Strabli, zaś wiceprezesem jest Niewiński Stanisław.-

35/28 IV

Radykalna Partia Chłopska.

Koło Radykalnej Partii Chłopskiej, zorganizowane w dniu 4 grudnia 1937 r. we wsi Granne, gminy Ciechanowiec, przez Stefana-Stanisława Ciesiołkiewicza z m. Sokołowa, zostało zlikwidowane. Wszelkie dokumenty i legitymacje członkowskie, Zarząd tego Koła zwrócił Sekretarjatowi w Sokołowie-Podlaskim z oświadczeniem, że do tej organizacji nikt z mieszkańców wsi Granne należeć nie chce.

Stronnictwo Ludowe.

5583/35, 1149/37, 1924/37

We wsi Lisów, gminy drohiczyńskiej - sekretarz Stronnictwa Ludowego na powiat bielski - Pietrzak Józef z Brańska - zorganizował koło S.L.

Do zarządu zorganizowanego koła weszli : 1/ Kostałkowski Franciszek - jako prezes, 2/ Zagubień Zygmunt - jako wiceprezes, 3/ Kostałkowski Kazimierz - jako skarbnik i 4/ Pietrasiuk Józef - jako sekretarz.-

Na członków zapisało się 13 osób.

9

Część IV. Sekty religijne.

Baptyści.

W dniu 7 stycznia r.b. odbyło się nabożeństwo sekty we wsi Starowieś w dniu 8 ub.m. we wsi Hornowie i w dniu 9 ub.m. we wsi Szeszyły, gm. Boćki. W zebraniach tych brała udział miejscowa ludność należąca do wymienionej sekty, w bardzo małej ilości. Zebra nia miały charakter religijny.

10

Część V. Mniejszości narodowe.

I. Sytuacja ogólna:

Mniejszość żydowska :

W okresie sprawozdawczym zanotowano:

a/ w Bielsku Podlaskim czynione przygotowania/ odbyły się 2 zebrania/ do wyborów nowego zarządu Zjednoczenia Szkół Żydowskich w Bielsku,

b/ w Siemiatyczach - związek kupców żydów - przeprowadził nowe wybory do zarządu związku,

c/ w Milejczycach - dość ożywiona była działalność organizacji kulturalno-oświatowych,

d/ w Orli i w Milejczycach - czynniejsze były kasy bezprocentowe.

e/ w Brańsku i w Ciechanowcu, w związku z przywróceniem działalności G.N. - znacznie zmniejszył się handel w sklepach żydowskich.

II. Życie polityczne:

W związku z zamierzeniami wyborów nowego zarządu Zjednoczenia Szkół Żydowskich w Bielsku Podlaskim, komuniści - żydzi dążą by głosowanie przeprowadzone było na poszczególnych kandydatów, przez co chcą wprowadzić do nowego zarządu swoich ludzi. W związku z tym, w dniu 14 stycznia b.r. odbyło się zebranie członków miejscowego oddziału Bundu, na którym omawiano sprawę ustosunkowania się do komunistów, gdyby żądali przeprowadzenia głosowania na poszczególnych kandydatów. Po zebraniu wysłano - zapytanie w tej sprawie do Centrali Zjedn. Szkół Żydowskich w Warszawie.

Tegoż dnia, w lokalu Zj. Bz. żyd. w bielsku odyło się ogólne zebranie. Ponieważ wiele osób bezpartyjnych popierało wniosek komunistów do głosowania na poszczególne osoby- do ugody nie doszło.

W tej samej sprawie odbyło się zebranie członków Bundu w dniu 15 stycznia, na którym postanowiono przeprowadzić głosowanie na list:

i bez udziału komunistów. Na zebraniu równocześnie wygłosił przemówienie płatny funkcjonariusz Zw.Zawod.Żydowskich Natan Gierowicz - o ogólnej sytuacji politycznej w Polsce.

Innych przejawów życia politycznego nie notowano.

III. Prasa Mniejszościowa:

Lokalnej prasy mniejszościowej - na terenie powiatu nie ma.

IV. Życie kulturalno-oświatowe:

Mniejszość żydowska.

Ogólnie żydowska mniejszość narodowa, w okresie sprawozdawczym, nie wykazała żywszej działalności kulturalno-oświatowej. Jedynie tylko w Milejczycach zanotowano, że członkowie " Brit Trumpeldor Bejtar" i Hehaluc /Pionier/ bardzo często zbierali się w swych lokalach gdzie czytali czasopisma i książki pouczające. Organizacje te wywierają dość znaczne wpływy na młodzież żydowską.

V. Życie gospodarcze.

Mniejszość żydowska.

Ogólnie mniejszość ta, w życiu gospodarczym - ważniejszych działalności nie wykazała. Jedynie tylko czynniejsze były bezprocentowe kasy pożyczkowe w Orli i w Milejczycach - w udzielaniu pożyczek biedniejszym członkom.

W Orli bezpr. kasa pożyczkowa liczy 325 członków z funduszem 5500 zł. Żydowski Bank ludowy liczy 205 członków z funduszem około 14000 zł.

W Brańsku i w Ciechanowcu, w okresie sprawozdawczym, po przywróceniu działalności Str. Narodowego - znacznie zmniejszył się handel w sklepach żydowskich. W dnie targowe - w sklepach tych, ludność chrześcijańska nic nie kupuje. Pomimo,że bojkot handlu

żydowskiego prowadzony jest przez członków S.N. w formie łagodnej - jednak wśród żydów - handlarzy zauważono pewne zaniepokojenie, by nie doszło do bojkotu w tej formie, jak przed zawieszeniem działalności S.N.

VI. Życie zawodowe:

Mniejszość żydowska.

W Brańsku Zw. Zaw. Rob.Przem.Odzieżowego, w dniu 22.I b.r. zwołał walne zebranie członków, na którym podano do wiadomości członków - dotychczasową działalność związku oraz dokonano wyborów do nowego zarządu. Nowy zarząd dotychczas nie ukonstytuował się.

Związek ten pozostaje przeważnie pod wpływami Bundu, a około 50 % członków jest skomunizowanych. Wpływów na organizacje społeczne nie stwierdzono.

W Siemiatyczach - Związek Kupców Żydów, w dniu 15.I b.r. zwołał walne zebranie członków, na którym dokonano wyborów do nowego zarządu. W skład zarządu weszli: Akierman Jankiel - jako prezes, Hamerszlak Lejzor - jako wiceprezes, Monczar Rubin - jako skarbnik i Repkowski Nuta - jako sekretarz.

VII. Życie sportowe: Negatywne.

VIII. V a w i a :

W związku z wyborami do zarządu Wyzn.Gminy Żydowskiej w Brańsku dokonano wyboru prezesa. Wybrany został Sapersztejn Ałter,prezes Bundu - skomunizowany. Większość ludności żydowskiej nie jest zadowolona z wyboru Sapersztejna.

Linas Hacedek w Bielsku - urządziło zabawę " Sylwestrową". Dochód przeznaczono na utrzymanie dyżurów przy chorych.

W dniu 8 stycznia b.r. organizacja "Tarbut" w Bielsku urządziła zabawę taneczną. Dochód przeznaczono na utrzymanie szkoły hebrajskiej.

W Bocikach - powstały zarargi pomiędzy ludnością żydowską a rabinem z powodu podwyższenia sobie przez rabina wynagrodzenia ze 150 zł. do 200 zł. miesięcznie. Z tego powodu ludność czyni rabinowi różne wstręty, chcąc go tym zmusić do opuszczenia Bocicek.

14

W Y K A Z

do p. II. życie politycznego mniejszości żydowskiej

za miesiąc Styczeń 1938 r.

Nazwa partii.	Wiece i zgromadzenia	Zebrania	Odczyty i obchody.	Frekwencje /razem/	Rozpiętość od do.	Jednostki organizacyjne. nowe	zlikwidowane	Uwagi
Bund	-	3	-	95	40	-	-	
Ogólne	-	1	-	100	-	-	-	

15

STAROSTWO POWIATOWE
Bielski Podlaski

Nr. B.42

Sytuacyjne sprawozdanie
społeczno-polityczne za
miesiąc l u t y 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 1/ /III 1938 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc luty 1938 r. przedkładam.-

STAROSTWO POWIATOWE
w.z.
/D-r K. Kojsewicz/
Wicestarosta

DOWÓDZTWO OKRĘGU KORPUSU Nr. IX
8 MARZ 1938 1539

Otrzymują do wiedzomości:

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Inform.
w Brześciu n.B

2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi Maz.
4/ " " " w Wysoko-Maz.
5/ " " " w Wołkowysku
6/ " " " w Brześciu n.B
7/ " " " w Prużanie

Sam. Ref. Inf. D.O.K. IX.
Notowan 9/III.38.
L. Mag. /Inf. tjn/ r.

ARCHIWUM PAŃSTWOWE W BIAŁYMSTOKU 4

16

Część I. Sytuacja ogólna.

W ciągu m. lutego w dalszym ciągu prowadziło akcję organizacyjną Stronnictwo Narodowe. Akcja polegała głównie na montowaniu rozluźnionych w czasie trwania zawieszenia ogniw organizacyjnych. Wobec nieustających tarć między czołowymi przywódcami Stronnictwa pomimo wysiłków Zarządu Powiatowy w okresie sprawozdawczym nie został zmontowany. Działalność O.N. wyczerpywała się do zorganizowania paru obwodów.

Nastroje wśród członków na ogół nacechowane były umiarem, chociaż zainteresowanie działalnością Stronnictwa, a zwłaszcza sprawą bojkotu żydów nie osłabło.

Jeżeli chodzi o inne ugrupowania polityczne to w zewnętrznych formach działalności nie przejawiły.OZN. stosował taktykę przenikania do społeczeństwa po przez organizacje gospodarcze i społeczne.

17

Cześć II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

18

Część III. Polski ruch polityczny.

Stronnictwo Narodowe.

W dniu 2 lutego r.b. w os. Boćkach w sali parafialnej odbyło się zebranie członków S.N. Obecnych było około 100 osób. Zebranie miało na celu zorganizowanie w Boćkach obwodu S.N. - Po wygłoszeniu referatu przez Ostasiewicza Wacława na temat " Komunizm i kwestia żydowska" przystąpiono do wyborów zarządu obwodu, w skład którego weszli członkowie zarządu koła w Boćkach, mianowicie : Rutkiewicz Jan - prezes, Wiercińskі Wacław - wiceprezes, Sędziak Józef - skarbnik.

W dniu 10 lutego b.r. w m. Bielsku Podl. w lokalu sekretariatu S.N. przy ul. Zamkowej 35 odbył się zjazd prezesów i sekretarzy kół i obwodów S.N. powiatu bielskiego. Obecnych było około 60 osób. Zebranie zostało zwołane w celu dokonania wyboru nowego zarządu powiatowego S.N. Do wyborów zarządu nie doszło, ponieważ członek zarządu powiatowego Stanisław Niewiński otrzymał pismo z zarządu Okręgowego S.N. w Białymstoku, w którym okręg polecił ogłosić, że zjazd powiatowy odbędzie się w Ciechanowcu, gdzie będzie dokonany wybór nowego zarządu powiatowego S.N.- Zebrani sprzeciwili się tej decyzji okręgu, motywując, że Ciechanowiec leży na skraju powiatu i przybycie do Ciechanowca na zjazd delegatów z Najnówki, z Bielska i innych miejscowości będzie związane z dużymi kosztami, których pokryć poszczególne jednostki organizacyjne S.N. nie będą w stanie. W związku z tym ks. Duda-Dziewierz wystosował pismo do zarządu okręgowego w B-stoku, że zebrani w dniu 10 b.m. nie godzą się na odbycie zjazdu w Ciechanowcu, natomiast żądają aby zjazd ten odbył się w Bielsku Podl. lub w Brańsku. Przemawiali ks. Duda-Dziewierz i Ostasiewicz Wacław, którzy nawoływali do werbowania nowych członków do S.N., nie zaniedbywania się w pracy stronnictwa, którą należy

kontynować jak poprzednio- bez żadnej obawy, ponieważ działalność S.N. jest już odwieszona. Zebranie trwało od godz. 11 do 13.-

W dniu 12 lutego b.r. we wsi Brzeznica, gm. brańskiej - odbyła się odprawa kierowników kół S.N. Na odprawie tej byli Biały i Czapski oraz 20 innych kierowników. Przed rozporzęciem osprawy i w czasie odprawy, we wsi rozstawieni byli chłopcy / nieletni/, którzy przybywającym wskazywali mieszkanie, gdzie odbywała się odprawa. Na odprawie przemawiał Biały, który zaznaczył,że za zdradę S.N. Ostasiewicz został usunięty z partii i jeżeli pokaże się w terenie i zajdzie do któregoś z kół - należy go przepędzać. Biały podał do wiadomości zebranym,że zarządu powiatowego nie ma, a do czasu wyborów komendantem powiatowym jest on - Biały, okazał przytym pismo nominacyjne zarządu okręgowego. W dalszym przemówieniu Biały oświadczył, że zwołał odprawę, aby nawiązać kontakt i rozpocząć przerwaną pracę, a co najważniejsze przystąpić na nowo do prowadzenia bojkotu żydów. Nie zalecał urządzenia awantur i bicia żydów, aby nie ściągnąć represji władz. Ponieważ Biały i Czapski oficjalnie udziału w bojkocie brać nie mogą, gdyż muszą się jeszcze ukrywać, komendantem akcji bojkotowej został wybrany Pietraszko ze wsi Pietraszki, a jego zastępcą Krasowski z Kadłubówki, gm. brańskiej.

Następnie przemawiał Czapski oświadczając,że na dawniej urządzane zebrania S.N. przychodził kto chciał, policja przesyłała swoich konfidentów i wszystko wiedziała. Na przyszłość na zebranie zapraszani będą ludzie zaufani i w 100 % pewni. Zaproszeni będą mogliwprowadzić na zebranie 1 lub 2 prezesów kół, lecz muszą to być ludzie im znani. Wzywał do wpłacenia składek członkowskich.

W dniu 20.II b.r. w m. Ciechanowcu, w lokalu obwodu S.N. odbył się wybory zarządu obwodu ciechanowieckiego. Na zebraniu obecny był członek zarządu okr. Horodko z Białegostoku. Do zarządu obwodu wybranych zostało 12 członków, w tym - do komisji rewizyjnej. Wybrani zostali : Wojterkowski Adam,Wojterkowski Michał,Wszoł Wła-

20

dysław, Milewski Błażej, Porzeziński Jan - z Ciechanowca, Waszczuk Stanisław i Niemyjski Antoni ze wsi Niemyje Siudy, Koc Adam ze wsi Koce-Basie, Wojtkowski Stanisław ze wsi Wojtkowice Stare i Czarkowski Bolesław ze wsi Czarkówka-Duża. Podział funkcji nastąpi w dniu 24 b.m.

Przy tej okazji Horodko wygłosił przemówienie, w czasie którego podkreślił, że Rząd idzie obecnie na lewo. Wzywał do przygotowania się na to, że władze administracyjne będą teraz ostrzej występować przeciwko S.N. i to może już wkrótce. Omówił sytuację w Wilnie. Zaznaczył, że Pan Premier obiecał, że polityków nie będzie wysyłał do Berezy, a tymczasem w nocy na 18 bm. - 3 studentów zostało odwiezionych do Berezy. Nadmienił, że na sesji Sejmu Pan Premier był interpelowany co do masonerii i w odpowiedzi miał powiedzieć " dajcie projekt walki z masonerią, to będziemy walczyć". Horodko rzucił pytanie jak walczyć z masonerią, kiedy masoni zajmują najwyższe stanowiska.

Wszoł zapytywał Horodkę, jak ustosunkować się do policji. Horodko odpowiedziła, że policjant ma swoje przepisy, ale jak będzie się źle odnosił do członków S.N. - to pisać skargi. Następnie opowiedział, że 6 policjantów zostało skazanych przez Sąd na kary od 6 m-cy do 2 lat więzienia za pobicie narodowców.

W zebraniu wzięło udział 30 osób.

W dniu 27 lutego 1938 r. w Drohiczynie odbyło się zebranie członków Str.Narod. - koła drohiczyńskiego, pod przewodnictwem prezesa Bielawskiego Mieczysława. Na zebranie to przybyli z Sokołowa Grondzki Czesław, lat 26, Bałkowiec Antoni lat 28 i Koneszewski Czesław lat 26. Zarząd drohiczyńskiego koła S.N. - Grondzkiego do lokalu na zebranie nie wpuścił-z uwagi na to, że należy do O.N.R. i bardzo agresywnie występuje przeciwko żydom, przy czym zawsze wywołuje awantury.

21

Na zebraniu przemawiali Konaszewski Czesław i Bałkowiec Antoni - wzywając członków do bojkotu handlu żydowskiego, lecz w sposób spokojny, przez uświadamianie ludności chrześcijańskiej - by nie kupowała u żydów. Zwywali przy tym obecnych, by nie łączyli się z członkami ONR.. Postanowiono przystąpić do bojkotu żydów w dniu 28 lutego b.r. w Drohiczynie w czasie targu.

W dniu 28 lutego b.r. o godz. 11 - zjawiło się na targu 20 miscowych członków S.N., którzy chodzili przy straganach i sklepach żydowskich i nawoływali kupujących, by nie czynili żadnych zakupów u żydów. Nad porządkiem - ze strony S.N. czuwali prezes koła Bielawski Mieczysław i kierownik akcji bojkotowej Nielipiński Józef.

Spokój niczym zakłócony nie był.

W dniu 3 lutego b.r. we wsi Miłkowice Macki, gm. drohiczyńskie przez Zawryniuka Romana z Siemiatycz - zostało utworzone koło Stronnictwa Narodowego.

Na członków zapisało się 4 osoby.

Do zarządu zostali wybrani :

1/ Anasiński Kazimierz - jako prezes,

2/ Smolańczuk Kazimierz - jako sekretarz,

3/ Smolańczuk Apoloniusz - jako skarbnik.

Nowozorganizowane koło - dotychczas żadnej działalności nie przejawiło.

22

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

23

Część V. Mniejszości narodowe.

Mniejszość żydowska:

W Siemiatyczach, w dniu 26 lutego b.r. odbył się wiec przedwyborczy do wyznaniowej gminy żydowskiej, zorganizowany przez "Bund". Referaty na temat wyborów wygłosili Jankiel Uryszes z Siemiatycz i Ejnchybaum z Warszawy. W dniu 27 lutego - odbyły się wybory. Wystawiono 5 list.

Lista Nr. 1 - Bundu. Na listę tą padło 249 głosów. Do zarządu zostali wybrani - Malinowicz Motel i Uryszes Jankiel.

Lista Nr. 2 - Ligi Pracującej Palestyny. Na listę tą padło 115 głosów. Do zarządu wybrany został Maliniek Szamka.

Lista Nr. 3 - Syjonistów. Lista ta otrzymała 92 głosy. Do zarządu wszedł - Pundik Moszko.

Lista Nr. 4 - Związku Rzemieślników Żydów. Lista ta otrzymała 200 głosów. Do zarządu weszli : Tykocki Jankiel i Orlański Zelma.

Lista Nr. 5 - Ortodoksów. Głosów 172. Do zarządu weszli : Branrot Icko i Gruskin Dawid.

Uprawnionych do głosowania było 993 osoby. Głosowało 828. 5 głosów uznano za nieważne.

W dniu 13 lutego b.r. w Bielsku Podlaskim - towarzystwo "Linas Hacedek" zwołało zebranie, celem dokonania wyborów nowego zarządu. Jednogłośnie pozostawiono zarząd dotychczasowy.

W dniach 12 i 26 lutego b.r. stowarzyszenie " Tarbut" w Bielsku zwoływało zebrania członków dla przeprowadzenia wyborów nowego zarządu. Wyborów nie przeprowadzono - z powodu nie przybycia członków.-

Życie polityczne : N e g a t y w n e.

24

Prasa mniejszościowa : Miejscowej prasy nie ma.

Życie kulturalno-oświatowe:

Mniejszość żydowska:

W Milejczycach organizacje kulturalno-oświatowe"Brith Trumpeldor Bejtar" i " Hehaluc Pionier" - systematycznie organizują w dnie przedświąteczne i świąteczne zebrania swych członków, na których czytają czasopisma i przeprowadzają pogadanki na tematy kulturalno-oświatowe.

W Ciechanowcu w dniu 5.II b.r. organizacja " Brith Trumpeldor" urządziła przedstawienie p.t. : Spiewak własnej niedoli". obecnych było około 200 osób. W dniu 20 lutego b.r. oddział Ligi Pomocy Pracującej Palestyny urządził przedstawienie p.t. " Złoty sen". Obecnych było około 350 osób. Ponieważ organizacja nie posiadała zezwolenia na odegranie tej sztuki, natomiast posiadała zezwolenie na odegranie sztuki p.t. "Zona dwuch mężów" - na winnych sporządzono doniesienie karne.

W Brańsku w dniu 25.II b.r. został założony oddział stowarzyszenia" Tarbut". Do zarządu weszli : Dr. Kamieniecki Owsiej, Chomska Sara i Zejfman Sosel. Na członków zapisało się 10 osób.

W dniu 11 lutego b.r. Kultur Liga w Brańsku urządziła akademię z okazji 15 rocznicy" Mdema". Okolicznościowe przemówienie wygłosili Saperszteyn Aszer i Pachter Berko - z Bundu. Obecnych na akademii było 32 osoby.

Życie gospodarcze:

Mniejszość żydowska:

W Narwi Kasa Bezprocentowa" Gemiłus Chesed" - udzieliła w okresie sprawozdawczym pożyczek na sumę 2000 zł.

W Milejczycach także kasa - udzieliła pożyczek członkom na sumę ogólną 1000 zł.

W Brańsku i w Ciechanowcu - w związku ze wzmocnieniem się bojkotu handlu żydowskiego, aczkolwiek w sposób spokojny, to

25

jednak w sklepach żydowskich nikt nic prawie nie kupuje. Ludność żydowska / handlarze, właściciele sklepów/ jest mocno tym podenerwowane.

Życie zawodowe : N e g a t y w n e.

Życie sportowe : N e g a t y w n e.

26

W I K A Z

do pktu IV życia kulturalno- oświatowego mniejszości narodowych

za miesiąc l u t y 1938 r.

Nazwa organizacji	Zebrania	Obchody Przedstaw. Uroczystości.	Frekwencja /razem/	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne.	
					nowe	zlikwidowane.
Brit Trumpeldor" Ciechanowiec	-	1	200	-	-	-
Torbut" Brańsk	-	-	-	-	1	-
ultur Liga " Brańsk	-	1	32	-	-	-
" Liga Pomocy Prac. w Palestynie " Ciechanowiec	-	1	350	-	-	-

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Bielsk Podl., dnia 5. /IV 1938 r.

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno-polityczne za miesiąc marzec 1938 r.

IV

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-polityczny

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc marzec 1938 r. przedkładam.-

DOWÓDZTWO OKRĘGU KORPUSU NR IX
SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY.
WPŁYNĘŁO DN. 20 KW. 1938 L. 2521

STAROSTA POWIATOWY
w.z.

/B-r R. Mojsewicz/
Wicestarosta

Otrzymują do wiadomości:

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr.IX Samodzielny Referat Informacyjny w Brześciu n.B
2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi Maz.
4/ " " " w Wysoko-Maz.
5/ " " " w Wołkowysku
6/ " " " w Brześciu n.B
7/ " " " w Prużanie

Sam. Ref. Inf. D.O.K. IX.
Notowano
Dn. 21 IV 38 Inf. Gn/ r.

28

Część I. Sytuacja ogólna.

Miesiąc ubiegły żywszą akcją polityczną nie zaznaczył się, jeżeli chodzi o działalność poszczególnych ugrupowań. O.Z.N. wykazał się współudziałem w zorganizowaniu i odbyciu jednego zebrania Związku Rzemieślników Chrześcjan, oraz urządzeniem jednego odczytu na terenie wiejskim.

S.N. zajęte było sprawami organizacyjnymi mającymi na celu oczyszczenie niezdrowej atmosfery panującej w organizacji od czasu zawieszenia w działalności tego Stronnictwa i uporządkowanie stosunków.

Zewnętrzną formę działania S.N. był manifestacyjny udział członków w nabożeństwie żałobnym w Ciechanowcu odprawionym za spokój duszy zamordowanego ś.p. Ks. Strejcha, oraz przeprowadzenie bojkotu handlu żydowskiego w Drohiczynie i Ciechanowcu.

PPS. w dalszym ciągu pracuje nad organizowaniem klasowych związków zawodowych i pozyskiwaniem nowych członków.

Natomiast wśród ogółu społeczeństwa wywołała duże podniecenie patriotyczne sprawa litewska. Zdecydowane stanowisko Rządu znalazło powszechne uznanie i widoczną gotowość do wszelkich dalszych konsekwencji.

29

Część II. Przegląd Prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.

2. Przestały wychodzić czasopisma -

3. Konfiskaty -

4. Procesy prasowe -

30

Część III - Polski ruch polityczny.

O.Z.N.

Przy współudziale OZN. odbyło się w dniu 20.III b.r. w Bielsku Podl. zebranie Związku Rzemieślników Chrześcjan mające na celu ściślejsze zorganizowanie rzemiosła polskiego. Na zakończenie obrad przedstawiciel OZN. Józef Dobkowski poinformował zebranych o przebiegu i zakończeniu konfliktu polsko-litewskiego i wezwał do konsolidacji pod hasłem " Podciągnięcie Polski w zwyż". W zebraniu wzięło udział 130 rzemieślników.

W dniu 5 marca we wsi Wyszki odbyło się zebranie publiczne, na którym z ramienia OZN. wygłosił odczyt na temat "Struktura wsi i sprawy gospodarcze" nauczyciel gimnazjalny Badowski. Odczyt wywołał dość żywe zainteresowanie i zgromadził około 200 osób.

Stronnictwo Narodowe

W dniu 6 marca b.r. w m. Brańsku odbyło się zebranie członków obwodu przy udziale Dryla i Zielińskiego z Białegostoku. Na zebraniu miał być dokonany wybór zarządu Obwodu, lecz na wniosek Dryla postanowiono, że kierownikiem obwodu pozostaje nadal ukrywający się Biały Józef, zastępcą zaś Popławski Kazimierz. Jednocześnie upoważniono Popławskiego do dokooptowania reszty członków Zarządu.

W dniu 17 marca staraniem S.N. odprawione zostało w Ciechanowcu nabożeństwo za duszę ś.p. Ks. Strejcha. Na nabożeństwo przybyli członkowie S.N. w zwartym szyku czwórkami z osady i miasta Ciechanowiec w liczbie około 200 osób. Po nabożeństwie odbyło się zebranie w lokalu obwodu na którym

31

poruszono sprawę zabójstwa Ks. Strejcha, organizowania kupiectwa polskiego i bojkotu żydów.

W dniu 25 marca we wsi Trzaski gminy Ciechanowiec odbyło się zebranie organizacyjne koła, na którym dokonani wyboru zarządu.

Akcja bojkotowa.

W dniu 7 marca b.r. w Drohiczynie w czasie targu członkowie S.N. przeprowadzili bojkot handlu żydowskiego.

Udział w bojkowie brało 20 miejscowych członków S.N. oraz 10 przybyłych z Siemiatycz, którzy chodzili po rynku przy straganach żydowskich i przed sklepami żydowskimi - wzywając ludność chrześcijańską by nie kupowała w sklepach żydowskich. Za namowanie ruchu na bojkotujących sporządzone zostały doniesienia karne.

W dniu 10 marca b.r. w czasie targu w m. Ciechanowcu członkowie Str. Narodowego - chodzili chodnikami, oraz pomiędzy straganami i rozdawali ulotki antyżydowskie, wydane przez "Samoobronę Narodu". Zwracali uwagę kupującym, by nic nie kupowali w sklepach żydowskich.

Bojkotujący Wojtkowski Stanisław kategorycznie zażądał od kobiety, która chciała wejść do sklepu żydowskiego by zamiaru tego zaniechała. Wywołało to zbiegowisko około 15 osób.

Mieszkaniec wsi Kostry Podcętkowięta, gm. ciechanowieckiej Tokarski Maciej - zameldował, że kiedy przechodził chodnikiem z garnkiem, kupionym w sklepie żydowskim, członek S.N. Tchorzewski Władysław kopnął nogą w garnek, który upadł na chodnik skutkiem czego obiła się emalia.

Na Wojtkowskiego Stanisława i Tchórzewskiego Władysława - zostały sporządzone doniesienia.

32

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

33

Część V. Mniejszości narodowe.

a/ białorusini - negatywne.

b/ Mniejszość żydowska:

W Bielsku Podlaskim, w dniu 12 marca b.r. staraniem Żydowskiej Partii Robotniczej " Poalej Syjon" - został wygłoszony odczyt przez Berkowicza Abrama z Warszawy o sprawie kolonizacji żydów, oraz omówione zostałe sytuacja żydów w Palestynie. Obecnych było około 100 osób.

W dniach 13-19 marca b.r. staraniem organizacji Syjonistycznej - został urządzony bazar, na który złożyły się : przedstawienie dla dzieci szkolnych, pieśni, deklamacje, koncerty orkiestry mandolinistów oraz tańce. Dochód z zabawy przeznaczony został na pomoc szkolną dla biednych dzieci żydowskich.

W Orli, w dniu 5 marca b.r. " Linas Jacedek" urządziło przedstawienie amatorskie, oraz w dniu 19 marca b.r. zabawę taneczną. Dochód z imprez przeznaczony został na cele stowarzyszenia.

W Ciechanowcu w dniu 19 marca b.r. stowarzyszenie "Liga Pomocy Pracującym w Palestynie" urządziła zabawę taneczną. Dochód przeznaczono na cele stowarzyszenia.

W Milejczycach - w dniu 12 marca - odbyło się zebranie członków Bezprocentowej Kasy Pożyczkowej " Gemiłus Hesed", na którym wybrano nowy zarząd. W skład zarządu weszli : 1/ Prezes - Lew Hersz, 2/ sekretarz - Doliński Mowsza, 3/ skarbnik - Mełamed Szloma.

W dniu 17 marca " Gemiłus Hesed" urządziła przedstawienie amatorskie. Dochód przeznaczono na zasilenie kasy stowarzyszenia.

W Sienistyczach - w dniu 17 marca odbyło się zebranie

34

członków żydowskiej gminy wyznaniowej, na którym został wybrany prezes gminy, w osobie Pundika Nowszy.

W Brańsku - Towarzystwo Przyjaciół Pracującej Palestyny urządziło w dniach 4 i 5 marca wieczornicę / zabawę/ z okazji 20 rocznicy ostnienia organizacji. Obecnych 60 osób.

Ta sama organizacja w dniach 17 i 18 marca urządziła wieczornicę z okazji święta "Purym". Na wieczornicę złożyły się : deklamacje, tańce oraz okolicznościowe przemówienie, wygłoszone przez Lewina Icka na temat "Młodzież Pracującej Palestyny." Obecnych 50 osób.

Życie polityczne : - negatywne .

Prasa miejscowościowa : Miejscowej prasy nie ma.

Życie kulturalno-oświatowe:

Jak w sytuacji ogólnej.

Życie gospodarcze :

W Milejczycach - wybrano nowy zarząd Bezprocentowej Kasy Pożyczkowej. Uchwalono budżet w wysokości 260 zł. na wydatki kancelaryjne, oraz postanowiono zwrócić się do bogatszych miejscowych żydów o udzielenie Kasie bezprocentowych pożyczek.

Z przedstawienia w dniu 17 marca - stowarzyszenie uzyskało 54 zł. ze sprzedaży biletów, które przeznaczono na zasilenie Kasy.

Życie zawodowe - negatywne.

Życie sportowe : - negatywne.

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno-polityczne za miesiąc kwiecień 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 4 /V 1938 r.

35

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny /

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc kwiecień 1938 r. przedkłam.

STAROSTA POWIATOWY

/ Z. Januszkiewicz/

Otrzymują: do wiadomości

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Inform.
w Brześciu n.B
2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi Maz.
4/ " " " w Wysoko Maz.
5/ " " " w Wołkowysku
6/ " " " w Brześciu n.B
7/ " " " w Prużanie.

DOWÓDZTWO OKRĘGU KORPUSU Nº IX.
SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY.
WPŁ. DN. -6 MAJ. 1938 L. 2942 Załączników

Sam. Ref. Inf. D. O. K. IX.
Notowano 7. V. 38
Inf. tjn/ r.

76

Część I. Sytuacja ogólna.

Działalność polityczna w ubiegłym miesiącu była stosunkowo nikła. Przejawiły ją tylko N.N. w kierunku uporządkowania stosunków wewnętrznych, oraz P.L. czyniło próby organizowania kół w terenie, które jak dotąd osiągnięć tem Stronnictwu nie przyniosły. PPS. CKW. czyniło tylko przygotowania do obchodu 1 majowego. Akcja bojkotowa N.N. znacznie osłabła, jak wogóle i cała działalność Stronnictwa straciła ostatnio na ostrości. Pomimo to na terenach pozostających w sferze wpływów N.N. ludność chrześcijańska wstrzymuje się przeważnie od kupowania w sklepach żydowskich.

Życie mniejszości narodowych nie nastręczyło żadnych uwag.

37

Część II. Przegląd Prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.

2. Przestały wychodzić czasopisma -

3. Konfiskaty " -

4. Procesy prasowe -

Część III. Polski ruch polityczny.

38

Stronnictwo Narodowe.

W dniu 7.IV w Bielsku Podl. odbyło się zebranie Kierowników Kół i prezesów obwodów z terenu powiatu. Na zebranie przybyli ks. Ostrowski i Zieliński z Białegostoku. W zebraniu wzięło udział około 15 osób. Przewodniczył ks. Ostrowski, który oświadczył na wstępie, że w powiecie bielskim Zarządu powiatowego organizować nie będzie, a obwody Stronnictwa będą podlegać organizacyjnie bezpośrednio Zarządowi Okręgowemu. Tylko jeden obwód Ciechanowiecki podporządkowany będzie Zarządowi Powiatowemu w Wysoko-Mazowiecku.

W dalszym przemówieniu nawoływał do przeprowadzenia bojkotu w całym powiecie bielskim, gdzie tylko istnieje S.N. aby tym samym zadokumentować aktywność Stronnictwa Narodowego, nie zważając na represje ze strony władz administracyjnych. Mówił, że Rządy Sanacyjne upadły, a obecny Rząd jest niezdecydowany lada chwila może nastąpić zaburzenia prawego lub lewego. Następnie wzywał by w dniu 3-go Maja urządzić pochód w Bielsku, tylko nie razem ze starostą, choćby nawet Starosta do tego namawiał. Ks. Ostrowski mówił zebranym, że on obecnie jest "Władzą" a Starosta dla niego jest niczym.

Na zebraniu został utworzony Obwód S.N. w Bielsku. Prezesem obwodu został mianowany Górski Józef ze Skrzypek.

W dniu 21 kwietnia w Ciechanowcu odbyło się posiedzenie zarządu obwodu. Utyskiwano, że nastąpiło rozluźnienie sprężystości organizacyjnej, co grozi załamaniem się działalności Stronnictwa w mieście i na terenie gminy Ciechanowiec. Omawiano sprawę dalszego prowadzenia bojkotu sklepów żydowskich, przy czym zwracano uwagę na konieczność poprawnego zachowania się w stosunku do policji.

Stronnictwo Ludowe.

Sekreterz Zarządu Powiatowego Józef Pietrzak z Brańska zorganizował we wsi Wojszki, gm. Bielsk koło Stronnictwa do którego zapisało

39

się 8 osób. Po kilku dniach koło to jednak rozpadło się.

Tenże Pietrzak próbował zorganizować koło we wsi Choroszczewo, gm. Milejczyce, lecz wobec obojętności do jego poczynań ze strony ludności organizowania koła zaniechał.

9202/38, 1151/38

W dniu 3.IV b.r. przebywał w m. Siemiatyczach Władysław Prage- Wiceprezes Zarządu Wojewódzkiego, wraz z Wacławem Siekluckim prezesem zarządu powiatowego. Odbyli naradę z miejscowym działaczem PPS.CKW. Pietrzakiem Józefem prosząc go o udzielenie pomocy przy organizowaniu Kół Stronnictwa w terenie.

W dniu 20 marca b.r.we wsi Sterszenie, gminy Mielnik Pietrzak Józef zorganizował koło Stron.Ludowego. Na członków z tej wsi zapisało się 19 osób. Do zarządu koła - zostali wybrani : 1/ Głodysz Mikołaj - jako prezes, 2/ Muczko Aleksander - jako II wiceprezes, 3/ Kowalczuk Teodor - jako wiceprezes, 4/ Kalita Michał, syn Grzegorza - jako sekretarz, 5/ Kalita Teodor - jako skarbnik.

W dniu 10 kwietnia b.r. we wsi Korzyno, gminy Bielsk Pietrzak Józef zwołał zebranie organizacyjne. Na zebraniu było około 50 osób, przeważnie młodzieży - ze wsi Korzyno, Mukowicze, Stupniki gminy Bielsk oraz ze wsi Lachy, gminy Narew. Do zebranych Pietrzak wygłosił krótkie przemówienie, w którym nawoływał do organizowania się w Stronnictwie Ludowym, obiecując przytym założyć we wsi spółdzielnię i dom ludowy, Ponadto wzywał by w dniu 1 maja - stawili się gremialnie do Bielska Podlaskiego na obchód, organizowany przez Stron.Ludowe. W wyniku zebrania, na członków koła we wsi Korzyno - zapisało się 6 osób ze wsi Korzyno 1 osoba, ze wsi Stupniki, 3 - ze wsi Mukowicze i 1- ze wsi Lachy. Razem 11 osób. Do zarządu zostali wybrani : 1/ Pilipiuk Konstanty - jako prezes, 2/ Grygoruk Jerzy - jako wiceprezes, 3/ Romaniuk Maksym- jako sekretarz, 4/ Masiejuk Metody - jako skarbnik.

P.P.S. CKW.

Zewnętrznej działalności nie ujawniła. Ograniczała się do robienia przygotowań do obchodów 1 majowych wewnątrz klasowych związków zawodowych.

Część IV. Sekty religijne.

40

Negatywne.

41

Część V. Mniejszości narodowe.

a/ Białorusini - negatywne.

b/ Mniejszość żydowska:

Życie polityczne:

1/ w Brańsku Zw. Zawod. Przem. Odzież. urządził zebranie w celu omówienia przegotowań do obchodu 1 majowego. Obecnych na zebraniu było 30 osób.

Bund urządził także zebranie w celu omówienia przygotowań do obchodu 1 majowego. Obecnych na zebraniu było 45 osób.

Prasa mniejszościowa:

Miejscowej prasy na terenie powiatu nie ma.

Życie kulturalno oświatowe:

1/ W Bielsku Podlaskim w dniu 19 kwietnia w lokalu szkoły żydowskiej staraniem stowarzyszenia " Tarbut" wygłoszony został przez Bela Chaima - odczyt pod tytułem " 23 rocznica śmierci literata żydowskiego Lejby Peretza". Obecnych na odczycie było 50 osób, przeważnie inteligencji żydowskiej.

2/ W Ciechanowcu organizacja " Brith Trumpeldor" urządziła zabawę taneczną, w której wzięło udział około 200 osób.

3/ W Milejczycach organizacje " Brith Trumpeldor " i Hechaluc Pionier " stale zbierają się w lokalach własnych - gdzie czytają książki naukowe i czasopisma.

4/ W Milejczycach - " Gemilus Hesed" - w dniu 23 kwietnia - urządziło przedstawienie amatorskie p.t. "Sonata Jrajcera" Dochód w sumie 42 zł. przeznaczono na zasilenie kasy stowarzyszenia

5/ W Orli - organizacja " Linas Hacesek" w dniu 23 kwietnia b.r. urządziło przedstawienie amatorskie p.t. "Skarb" Pińskiego. Obecnych było około 60 osób. Dochód w sumie 40 zł. przeznaczono na zasilenie kasy organizacji.-

42

W Y K A Z

do p. II. życia politycznego mniejszości żydowskiej

za miesiąc kwiecień 1938 roku

zwa rtii	Wiece i zgromadzenia	Zebrania	Odczyty i obchody.	Frekwencje razem	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne. nowe	zlikwidowane.	Uwag
.Zew. b. rem. dzież. rańsk	-	1	-	30	-	-	-	
d " rańsk	-	1	-	45	-	-	-	

43

W Y K A Z

do p. IV życia kulturalno-oświatowego mniejszości narodowej za miesiąc kwiecień 1938 r.

Nazwa organizacji	Zebrania	Obchody Przedstaw. Uroczystości.	Frekwencja/razem/.	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne.		Uwagi
					nowe	zlikwidowane.	
Herbut Bielsk Podl.	-	1	50	-	-	-	
Frith Trumeldor Mechanówiec	-	1/zabawa/	200	-	-	-	
Emilus Hed Klejczyce	-	1	65	-	-	-	
Anna Hacedek Orla	-	1	60	-	-	-	

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno-polityczne za miesiąc maj 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 4 /VI 1938 r.

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny /

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc maj 1938 r. przedkładam.

STAROSTA POWIATOWY

/ Z. Januszkiewicz/

Otrzymują : do wiadomości

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX Samodzielny Referat Inform. w Brześciu n.B

2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku

3/ " " " w Ostrowi Maz.

4/ " " " w Wysoko- Maz.

5/ " " " w Wołkowysku

6/ " " " w Brześciu n.B

7/ " " " w Prużanie.

MG.

DOWÓDZTWO OKRĘGU KORPUSU № IX.
SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY.
WPŁYNĘŁO DNIA 9 CZERWCA 1938 4132 KW
Załączników

Sam. Ref. Inf. D.O.K. IX.
ad Notowania
10/VI.38

41

Część I. Sytuacja o g ó l n a.

W porównaniu z miesiącem poprzednim sytuacja społeczno-polityczna w powiecie zasadniczym zmianom nie uległa.

W dalszym ciągu tylko S.N. usiłowało wzmocnić sprężystość organizacyjną i nasilić akcję bojkotową. Chodziło głównie o przeprowadzenie wyborów i zmontowanie Zarządu Powiatowego Stronnictwa, lecz na dwukrotnie zwoływanych w tym celu zebraniach dokonać wyboru zarządu nie zdołano.

Akcja bojkotowa straciła również na sile i ostrości, co przypisać należy zniechęceniu większości członków wobec braku dopływu gotówki od kupców chrześcijan na cele bojkotu żydowskiego.

Poczynania organizacyjne S.L. w miesiącu sprawozdawczym zostały zahamowane, nie mniej jednak sekretariat tego Stronnictwa czynił przygotowania do obchodu "Święta Ludowego" w dniu 5 czerwca b.r. w Bielsku Podlaskim i Siemiatyczach.

P.P.S.C.K.W. działalność swoją wyczerpała obchodami 1 majowymi.

Dzień 3 maja świętowany był w całym powiecie. We wszystkich większych ośrodkach odbyły się uroczyste obchody.

46

Część II. Przegląd p r e s y.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

47

Część III. Polski ruch polityczny.

Stronnictwo Narodowe.

W m. Ciechanowcu w dniu 3 maja b.r. w pochodzie wzięło udział około 50 członków Stronnictwa Narodowego, z których Wojtkowski Stanisław - kmdt obwodu, Wszoł Władysław, Murewski Kazimierz, Wojtkowski Józef, Marciniak Jan, Murewski Edward, Brzozowski Józef, Terlikowski Lucjan i Prochocki ubrani byli w mundury, pasy i berety.

Wymienionych uprzedzono o zakazie noszenia mundurów, jednak mimo tego demonstracyjnie szli w pochodzie, w oddziale zwartym.

Po przemówieniach okolicznościowych przed pomnikiem Nieznanego Żołnierza, gdy orkiestra zagrała Hymn Narodowy, żaden z członków Str. Narod. nie zdjął czapki, niektórzy tylko z nich podnieśli prawą rękę do góry.

Na wyżej wymienionych zostały sporządzone doniesienia karne za noszenie mundurów.

Tegoż dnia w lokalu obwodu SN. w Ciechanowcu odbyło się zebranie, na którym byli członkowie SN., uczestnicy obchodu 3 Majowego. Przemawiał Wojterkowski Adam, który zarzucał zebranym, że w pochodzie mało było członków S.N. ubranych w mundury, przez co nie wykonali jego zarządzenia. Wszoł Władysław wytykał zebranym brak odwagi i nieprzychodzenie na bojkot i podkreślił, że dawniej byli pod batem i karabinami jednak bojkot prowadzili dobrze, obecnie zaś nieprzychodzą zupełnie. Na oświadczenie Wszoła, jeden z obecnych członków ze wsi Kozerze- wyraził się, że dawniej kupcy chrześcijanie płacili bojkociarzom, na bojkot przychodzili przeważnie biedni i w ten sposób zarabiali, obecnie kupcy nie chcą płacić, więc ci którzy przychodzili na bojkot - muszą szukać pracy gdzie indziej.

W dalszym ciągu przemawiał Wszoł, podkreślając, że nie należy bać się policji ani kar administracyjnych, wymierzanych za noszenie mundurów.

W dniu 8 maja b.r. w lokalu koła Stronnictwa Narodowego w Drohiczynie odbyło się zebranie, zorganizowane przez zarząd miejscowego koła. Obecnych na zebraniu było około 100 osób, w tym 20 członków S.N. z Drohiczyna, 10 z kół SN. gminy drohiczyńskiej. Reszta sympatycy N.N.

Na zebraniu przemawiali:

1/ Milik Józef, rolnik ze wsi Serocin, gm. Sterdyń, pow. sokołowskiego, prezes zarządu pow. pow. sokołowskiego, b. poseł na Sejm o komunizmie żydowskim, podkreślając, że należy bezwzględnie go zwalczać od korzenia. Polska musi być narodową. Wzywał do bojkotu żydów, lecz bez żadnych awantur. Wyjaśniał, że policji nie należy się bać, gdyż bojkot nie jest przestępstwem. Nadmienił, że jeżeliby policja przeszkadzała bojkotowi żydów, to należy pisać skargi do Prokuratora. Zaznaczył w końcu, że żydzi w Polsce bogacą się, a prawdziwy polak rajzować i prosić o kawałek chleba.

2/ Bałkowiec Antoni, student, instruktor SN. na powiat sokołowski, zamieszkały w Sokołowie - o działalności komunternu we Francji, Czechosłowacji i w Polsce i konieczności walki z komunistami - żydami. Objaśniał, że w obecnej konstytucji popełniono błąd w art. 1, gdzie powiedziano, iż Państwo Polskie jest wspólnym dobrem wszystkich obywateli gdyż art. ten powinien brzmieć : że jest tylko dobrem Polaków."

6/28, 58/28
1/28, 650/28
9/24 kin
1/25 war
3/25 kin
/36 war.
/36 war.

114)38 IV
8606)38 IV
1662)38 IV
98

W dniu 15.V b.r. w Bielsku Podl. pod przewodnictwem ks. Dudy Dziewierza odbyło się zebranie 13 działaczy S.N. przeważnie prezesów okolicznych kół. Na zebraniu była obecna nieustalonego nazwiska nauczycielka szkoły kroju i szycia z Pińska. Omawiano sprawę zakładania sklepów i zakładów rzemieślniczych chrześcijańskich.

Przy sposobności ks. Duda Dziewierz utyskiwał, że członkowie S.N. zaniedbują się w swych obowiązkach, a organizacje stopniowo zamierają.

Dnia 26.V b.r. w Bielsku Podl. odbyło się zebranie organizacyjne kierowników obwodów: Brańsk, Milejczyce, Boćki, oraz prezesów kół: Hajnówka, Bujanka, Kryniewicze-Małe i Bielsk Podl.

W zebraniu wziął udział sekretarz Zarządu Okręgowego w Białymstoku - Buckowski Witold. Zebranie miało na celu dokonanie wyboru Zarządu Powiatowego. Wybory nie odbyły się z powodu przybycia małej ilości delegatów z powiatu.

Buckowski ograniczył się tylko do omówienia spraw organizacyjnych, odkładając przeprowadzenie wyborów na czas najbliższy, oraz sytuacji politycznej w Kraju i zagranicą.

Zarządy obwodów miasta i b. osady Ciechanowiec postanowiły oderwać się organizacyjnie od powiatu bielskiego i przyłączyć się do okręgu warszawskiego. Okręg warszawski podobno propozycję tę przyjął.

W dniu 29.V b.r. odbyły się zebrania organizacyjne tworzących się obwodów w Winnie i Perlejewie. Nawoływano do werbowania nowych członków i regularnego wpłacania składek. Przemawiali Terlikowski Aleksander, Wojterkowski Adam i Wszoł Władysław. W zebraniu w Winnej wziął udział miejscowy proboszcz ks. Dymitrowicz, który do tychczas raczej sprzyjał obozowi prorządowemu.

Dla zachęcenia innych ks. Dymitrowicz wykupił legitymację członkowską. Zarządów obwodów jednakże nie wybrano.

W dniu 29.V b.r. w Bielsku Podl. odbyło się ponownie zebranie prezesów kół S.N. / 15/ mające na celu przeprowadzenie wyborów zarządu powiatowego. Na zebranie przybył delegat okręgu białostockiego - podobno uczeń gimnazjum nieustalonego nazwiska.

Z tym razem wybory nie doszły do skutku i zebranie zakończyło się luźnymi pogawędkami.

Akcja bojkotowa.

W dniu 16.V b.r. w m. Brańsku, w czasie targu - bojkot handlu żydowskiego prowadziło 20 członków S.N. / 17 z terenu obwodu brańskiego i 3 z Ciechanowca/ pod przewodnictwem kierownika obwodu brańskiego Franciszka Popławskiego.

Prowadzący bojkot w formie spokojnej upominali ludność chrześcijańską, by nie kupowała u żydów. Przed sklepami żydowskimi nie stawali i ruchu nie tamowali.

STRONNICTWO LUDOWE.

Akcji organizacyjnej w sensie zakładania nowych komórek organizacyjnych nie prowadziło. Natomiast w ostatnich dniach maja wszczęło wspólnie z PPS.OKW. propagandę i przygotowania do obchodu "Święta Ludowego" w Bielsku i Siemiatyczach.

49

PPR.CIW.

Po ze obchodem 1 majowym i udziałem w akcji przygotowawczej do "Wiosny Ludowego" innej działalności na zewnątrz nie przejawiło.

Akcja społeczna.

Związek Młodej Wsi

odbył w dniu 15.V b.r. w Bielsku Podl. zjazd powiatowy delegatów przy udziale 300 osób/ Przedłożono sprawozdanie specjalne/.

W dniu 26.V b.r. odbyło się w Bielsku Podl. uroczyste poświęcenie "Domu Społecznego im. Marszałka Piłsudskiego". w uroczystości wzięli udział reprezentanci władz państwowych z p. Wojewodą na czele, oraz wojskowych z dowódcą 35 p.p.

Uroczystość zgromadziła kilkaset osób z m. Bielska i powiatu pomimo niepogody.

10

Część IV. Sekty religijne.

Kościół Katolicki.

Ks. Madeliński Józef - proboszcz parafii Parlejewo rozpoczął przeciwdziałać organizowaniu się Związku Młodej Polski w Parlejewie. Grozi nawet niedopuszczeniem do spowiedzi członków Z.M.P.

Sekta Baptystów.

We wsi Reduty, gm. Orla w dniu 29.V b.r. odbyło się zebranie religijne sekty przy udziale 30 osób, a następnie chrzest nowych 13 członków sekty, dotąd prawosławnych.

Część V. Mniejszości narodowe.

Mniejszość ukraińska:

W miesiącu maju r.b. do zarządu oddziału Ukraińskiego Centralnego Komitetu w Hajnówce zostały przeprowadzone nowe wybory. W skład nowowybranego zarządu weszli :
1/ Pomarew Mikołaj - jako prezes, 2/ Dymitrenko Grzegorz - jako wprez. 3/ Roźnik Wasyl - jako sekretarz, 4/ Jankowy Mikołaj - jako skarbnik i 5/ Korołczuk Mikołaj - jako członek zarządu. Innej działalności oddział nie przeprowadzał żadnej.

W Białowiezy w dniu 29 maja r.b. oddział tegoż Komitetu zorganizował w miejscowej cerkwi prawosławnej nabożeństwo za obmo za Pierwszego Marszałka Polski Józefa Piłsudskiego i Atamana Wojsk Ukraińskich Petlurę, a po nabożeństwie w sali oddziału odbyła się akademia żałobna poświęcona Wodzom Narodu Polskiego i ukraińskiego. Udział brało około 30 osób.

Mniejszość żydowska:

W dniu 1 maja r.b. członkowie organizacji zawodowych i politycznych w Bielsku Podlaskim, Milejczycach, Kornowce, Ciemiatyczach i Brańsku - brali udział w obchodzie dnia 1 maja.

W Bielsku Podlaskim, stowarzyszenie "Tarbut" urządziło odczyt p.t. " Problem pracy w literaturze hebrajskiej.

Syjonistyczna organizacja kobiet " Wizo" urządziła odczyt p.t. "Pochodzenie sztuki, co to jest sztuka, zadanie sztuki starożytnej i nowoczesnej, jej kierunki oraz stosunek społeczeństwa żydowskiego do sztuki".

W związku z Kongresem Pomocy Żydowskiej - organizacje na terenie powiatu - sprzedały karty wyborcze.

Życie polityczne mniejszości żydowskiej:

W obchodzie dnia 1 maja - brali udział członkowie stowarzyszeń :
W Bielsku Podl. - Bundu w liczbie 80 osób, / w pochodzie i wiecu/ oraz w zabawie - około 150 osób.

W Milejczycach - członkowie Zaw.Zw.Klas. w pochodzie i wiecu około 50 osób.

W Kornowce - w akademii, 15 osób, członków Zw. Robotn.Przem. Chem.

W Ciemiatyczach - członkowie Kultur Ligi , w pochodzie i wiecu około 400 osób.

W Brańsku - Bund urządził akademię 1 majową, w której brało udziału około 70 osób.
W Brańsku - oddział Zw. Robotn.Przem.Odzież. - akademia, obecnych 80 osób.
W Orli - udział w pochodzie i wiecu, zorgan. przez PPS - 5 żydów członków Zaw. Zw. Klas.

Prasa mniejszościowa:

miejscowej prasy na terenie powiatu nie ma.

52

Życie kulturalno - oświatowe.

W Bielsku Podlaskim w dniu 7 maja, staraniem stowarzyszenia Tarbut, został wygłoszony odczyt p.t. Problem pracy w literaturze hebrajskiej" przez nauczycieli szkoły hebrajskiej Kapłana. Obecnych było 60 osób, przeważnie młodzieży żydowskiej.

W Bielsku Podlaskim w dniu 15 maja, staraniem organizacji " Wizo" odbył się odczyt o sztuce. Obecnych było około 100 osób. Dochód za wstęp przeznaczono na cele organizacji.

Życie gospodarcze:

Po za działalnością Bezprocentowej Kasy Pożyczkowej "Gemiłus Hesed" udzielającej pożyczek członkom - innej akcji nie stwierdzono.

Życie zawodowe.

Nie notowano.

Życie sportowe.

Nie notowano.

53

W Y K A Z

do p. II życia politycznego mniejszości żydowskiej

za miesiąc maj 1938 r.

Nazwa partii	Wiece i zgromadzenia.	Zebrania	Odczyty i obchody	Frekwencje /razem/	Rozpiętość od do.	Jednostki -organizacyjne. nowe	zlikwidowane
Bund	-	-	2	220	70-150	-	II
Kas.Zw.Zew.	-	-	2	55	5-50	-	-
Rob.Przem. Chemicznego.	-	-	1	15	-	-	-
Kultur Liga	-	-	1	400	-	-	-
Rob.Przem. Drzewnego	-	-	1	60	-	-	-

54

W Y K A Z

do pktu IV. Życia kulturalno-oświatowego mniejszości narodowej za miesiąc maj 1938 r.

...we organizacji.	Zebrania	Obchody przestaw. uroczystości, odczyt.	Frekwencja/razem/	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne. nowe	zlikwidowane.	Uwagi
...rbut	-	1	60	-	-	-	
...to	-	1	100	-	-	-	

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B.42.

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno-polityczne za miesiąc czerwiec 1938 r.

Bielsk Podl., dn. 4 VII.1938 r.

Poufne.

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku.

/Wydział Społeczno-Polityczny/.

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc czerwiec 1938 r. przedkładam.

STAROSTA POWIATOWY

/ Z.Jarmuszkiewicz/

Otrzymują: do wiedomości.

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr.IX. Samodzielny Referat Inform. w Brześciu n/B.
2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi Maz.
4/ " " " w Wysoko -Maz.
5/ " " " w Wołkowysku
6/ " " " w Brześciu n/B.
7/ " " " w Prużanie.
8/ " " " w Siedlcach.

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
Dnia 6 LIP 1938 19 r. Przydział
Załączników
L. dz. 5408

SAM. REF. INF. D. O. K. IX
NOTOWANO
ZANOTOWANO

56

Część I. Sytuacja ogólna.

W ciągu miesiąca czerwca br. z pośród ugrupowań politycznych inicjowało żywszą akcję S.L. najpierw w miesiącu związku z obchodem " Święta Ludowego" a następnie akcję organizacyjną. Poczynania te jednak nie powiodły się. Święto ludowe zamiast w dwóch miejscowościach odbyło się tylko w jednej i wypadło b. blado. Zapowiedziane znów zebranie organizacyjne w 7 miejscowościach nie doszły do skutku wobec kompletnego braku zainteresowania ze strony ludności. W tych warunkach podjęta działalność przez S.L. na terenie powiatu utknęła znów na martwym punkcie.

S.N. w dalszym ciągu żyło raczej życiem wewnętrznym nie mogąc unormować stosunków organizacyjnych.

W ciągu miesiąca sprawozdawczego zaangażował się czynnie w działalności tego Stronnictwa ks. Nadalidski Józef, proboszcz parafii Perlejewo, który wespół z Sylwestrem Drylem urządził nielegalne organizacyjne zgromadzenie publiczne w lokalu domu parafialnego. Poleciłem sporządzić na organizatorów doniesienie karne.

Działalność organizacyj społecznych o szerszym znaczeniu wyczerpywała się odbytym w Białowieży zjazdem Związku Młodej Wsi i udziałem p.Ministra Poniatowskiego i reprezentantem władz, oraz dni propagandy zorganizowanych przez L.M.K. z racji "Święta Morza"

57

Część II. - Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

58

Część III - Polski ruch polityczny PPS. OKW.

Pod firmą PUR. zamierzała urządzić w dniu 26 ub.m. w Hajnówce odczyt n.t. aktualnych spraw politycznych w kraju i zagranicą, oraz sytuacji międzynarodowej, który miał wygłosić Stanisław Dubois ,b.poseł na Sejm. Termin odczytu został przesunięty na dzień 3 lipca br. z powodu nie przybycia prelegenta. Również na dzień 3.VII.br. zapowiedziane zostało przez P.P.S. zgromadzenie publiczne w Bielowieży . Będzie przemawiał Dubois.

Stronnictwo Ludowe.

Usiłowało pchnąć naprzód działalność organizacyjną i propagandową i w tym celu wykorzystując termin dorocznego święta ludowego zdecydowało się na urządzenie w dniu 5.VI.br. obchodów w Bielsku Podl. i Siemiatyczach.

Pomimo tego, że uzyskało całkowicie poparcie od PPS. w prowadzeniu propagandy na wsi i technicznym przygotowaniu obchodów w Siemiatyczach, obchód wogóle się nie odbył z racji nie przybycia ludności na miejsce zbiórki, w Bielsku znów wypadł blade, gdyż przeważał w nim element miejski robotniczy z pod znaku P.P.S.

Szczegółowe sprawozdanie specjalne przedłożyłem we właściwym czasie.

Dalszym ciągiem zamierzeń organizacyjnych było zgłaszanie zebrań organizacyjnych we wsiach: Słochy Armonpolskie,Armoń,Pawłowo, Korytniec-Ruski, Gryby-Orzepy, Kraśewicze i Czartajew, gm. Siemiatycze.

W żadnej z tych miejscowości zebranie nie odbyło się,ponieważ mieszkańcy odmówili organizatorom udzielenia lokalu i poparcia.

Stronnictwo Narodowe.

Pozbawione jednolitego kierownictwa / Zarząd Powiatowy dotychczas nie został zorganizowany/ w powiecie nie jest w możności zmontować i powiązać swoich ogniw organizacyjnych , ani wszcząć planowej działalności politycznej. Skutkiem tego przejawy działalności stronnictwa nosiły charakter działań oderwanych i to tylko w obwodzie ciechanowieckim,który dąży do przyłączenia się do okręgu warszawskiego. Okręg białostocki kategorycznie przeciwstawia się temu nie tylko ze względów prestiżowych , ale i taktycznych ,ponieważ obchód ciechanowiecki w obecnych warunkach stał się faktycznie jedyną kasą wpływów i działalności stronnictwa na terenie powiatu.

W dniu 12 czerwca br. w m.Ciechanowcu odbyło się zebranie członków S.N. na które miał przybyć delegat okręgu warszawskiego, w celu dokonania reorganizacji związanej z wydzieleniem obwodu do tego okręgu. Ponieważ delegat na zebranie nie przybył,przeto ograniczono się do omówienia sprawy bojkotu żydów i lokalnych bolączek, odkładając kwesty reorganizacji na czas nieokreślony. W zebraniu wzięło udział 60 osób.

W dniu 19 czerwca br. z inicjatywy Ks.Nadalińskiego Józefa ,proboszcza parafii Perlejewo ,odbyło się w obrębie parafialnym organizacyjne zebranie publiczne , w którym wzięło udział około 300 osób.

Na zaproszenie ks.Nadalińskiego na zebranie przyjechał Sylwester Dryl jako delegat okręgu z Białegostoku. Zebranie zagaił ks.Nadaliński, zaś przemówienie programowe wygłosił Dryl.

Zasadniczą treścią przemówienia była kwestia żydowska, oraz pomawianie Rządu i O.Z.N. o fałszywą grę i popieranie interesów żydowskich. Ilustrował przykładami tego rodzaju, jak to, że gen. Mond jest żydem, że członkowie obecnego Rządu żenaci są z żydówkami i t.d.

W zakończeniu zakomunikował, że w dniu 15 lipca br. odbędzie się w Białymstoku zjazd okręgowy i wzywał do jaknajliczniejszego w nim udziału.

Zgromadzenie to nie zostało w Starostwie zgłoszone, wobec czego poleciłem sporządzić doniesienie karne.

Akcja społeczna.
Związek Młodej Wsi.

W dniu 19 czerwca br. w Białowieży odbył się okręgowy zjazd delegatów związku " Młodej Wsi" z powiatów: białostockiego, wołkowyskiego, łomżyskiego, bielskiego, suwalskiego i szczuczyńskiego.

Udział w zjeździe brali: Pan Minister Poniatowski, przedstawiciele władz wojewódzkich i powiatowych, prezes Centr. Związku Młodej Wsi - Gierard i inni.

Program zjazdu był następujący:

O godz. 10 zbiórka delegacji przed kościołem i Msza Święta.

Po Mszy Świętej przemarsz oddziałów do pomnika Marszałka Piłsudskiego i złożenie wieńca.

Godzina 13 - 16 obrady w sprawach organizacyjnych, sprawozdanie z działalności poszczególnych kół okręgu, oraz wybór nowego Zarządu okręgowego.

Następnie zwiedzenie Białowieży i w parku pałacowym zabawa ludowa.

Na zjazd przybyło około 700 uczestników.

60

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

Część V. Mniejszości narodowe.

a/ Białorusini - negatywne.
b/ Życie polityczne mniejszości żydowskiej:

W Siemiatyczach - Kultur Lige urządziła odczyt, wygłoszony przez Moszka Goldberga z Warszawy - na temat " 40 lat w Historii żydów". Obecnych na odczycie było około 40 osób.

W dniu 6 czerwca rb. w Brańsku - Bund urządził zgromadzenie w lokalu na którym przemawiał delegat Żeleźników z Wilna na temat " Walka o nasze prawa". Obecnych na zebraniu było około 250 osób.

W dniu 27 czerwca rb. w Brańsku Sjoniści Rewizjoniści zorganizowali odczyt, który zgłosił delegat Szochetu z Warszawy - na temat " W walce o wielką Palestynę". Obecnych na odczycie było 80 osób.

W dniu 11 czerwca br. w Ciechanowcu oddział Sjonistów Rewizjonistów zwołał zebranie członków - w związku z wypadkami w Palestynie. Na zebraniu obecnych było około 100 osób. Przemawiali Heller, Złototow i Tuchman.

W dniu 25 czerwca rb. w Ciechanowcu - organizacja Sjonistyczna zorganizowała odczyt, wygłoszony przez Alpera, delegata z Warszawy, na temat " Wykup części kraju palestyńskiego przez żydów". Obecnych na odczycie było około 30 osób.

W dniu 25 czerwca br. organizacja Sjonistyczna w Bielsku urządziła odczyt, wygłoszony przez Szczarańskiego Mojżesza z Warszawy o rozwoju i kolonizacji w Palestynie, pomimo teroru ze strony arabów. Obecnych było około 800 osób.

Życie kulturalno-oświatowe mniejszości żydowskiej.

W dniu 26 czerwca rb. staraniem Zjednoczenia Szkół Żydowskich w Bielsku Podlaskim odbyła się uroczystość zakończenia roku szkolnego. Okolicznościowe przemówienie wygłosił prezes Zjednoczenia Szkół Żydowskich Rządem Szloma z Warszawy. Obecnych było około 500 osób.

Życie gospodarcze - Negatywne.

Życie zawodowe: - Negatywne.

Życie sportowe:

Żydowskie kluby sportowe rozegrały mecze piłki nożnej, a mianowicie:

W dniu 6.VI.- Z.K.S. z Hapoel w Bielsku Podlaskim.
w dniu 11.VI. - Hapoel ze Związkiem Rezerwistów w Bielsku Podl.
w dniu 21.VI. - Z.K.S. ze Związkiem Rezerwistów w Bielsku Podl.
w dniu 25.VI. - Hapoel w Bielsku z ZJOK.w Hajnówce.-

62

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B.42.

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno-polityczne za miesiąc lipiec 1938 r.

Bielsk Podl., dn. 4. VIII.1938 r.

Poufne.

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku.

Wydział Społeczno-Polityczny

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc lipiec 1938 r. przedkładam.-

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
Dnia 16 SIERP. mies. 19 r. Przydział
Załączników 1
L. dz. 7072

STAROSTA POWIATOWY

/ Dr.R.Wojsowicz/
Wicestarosta

Otrzymują: do wiadomości.

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr.IX.
Samodzielny Referat Informacyjny
w Brześciu n/B.

2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku.

3/ " " " w Ostrowi -Maz.

4/ " " " w Wysoko Mazow.

5/ " " " w Wołkowysku

6/ " " " w Brześciu n/B.

7/ " " " w Prużanie

8/ " " " w Siedlcach

9/ " " " w Sokołowie

SAM. REF. INF. D. O. K. IX
NOTOWANO

ZANOTOWANO
8. VIII 38 Kaut

LN.

63

Część I. Sytuacja Ogólna.

Stronnictwo Narodowe, zdołało ostatecznie przeprowadzić wybory członków Zarządu Powiatowego. Dalsze zamierzenie idą w kierunku ożywienia działalności w terenie i przeprowadzenia przygotowań do wyborów samorządowych. Na najbliższą zaś przyszłość zorganizowanie w dniu 15 sierpnia br. obchodu rocznicy " Cudu nad wisłą".

P.P.S. CKW. przejawiła działalność urządzeniem dwóch zgromadzeń na których przemawiał Stanisław Dubois.

S.L. w dalszym ciągu spotykało się z niepowodzeniem w akcji organizacyjnej na wsi. Mimo to nosi się z zamiarem urządzenia obchodu " Czynu Chłopskiego " w dniu 15 sierpnia br.

Wobec okresu żniw życie społeczne w miesiącu lipcu było dość nikłe. Jeżeli zaś chodzi o nastroje ludności, to z uwagi na dobre plony i pomyślne zbiory były dobre.

Część II. Przegląd p r a s y.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe.

65

Część III. Polski ruch polityczny.

Stronnictwo Narodowe.

W dniu 3 lipca br. w m.Ciechanowcu odbyło się zebranie członków ob wodu w ilości 150 osób. W zebraniu wzięli udział delegaci z Warszawy akc micy: Sikorski, Wojterkowski i trzeci, którego nazwisko nie zostało ustal Wygłoszone przemówienia dotyczyły stosunków międzynarodowych , walki z ż dami i komun. w Polsce i bieżących zagadnień politycznych ę oraz mających nastąpić wyborów samorządowych.

W dniu 17.VII.br. w Bielsku Podl. odbyło się zebranie członków S. miasta i gminy Bielsk / 60 osób/. Przemawiał niejaki Bofelek, delegat Za rządu Okr. w Białymstoku. Przemówienie było pełne wyrzutów na stosunki p nujące wśród członków S.N. w powiecie bielskim, brak zgody i spoistości organizacyjnej . Chwalił natomiast pracę S.N. na terenie powiatu Wysoko Mazowieckiego, oraz w Wysoko-Litewsku.

W dniu 24.VII.br. w Bielsku Podl. odbyło się zebranie członków Ko grodzkiego / 40 osób/ Dokonano wyboru zarządu Koła w następującym składz Bańkowski Bronisław - prezes, Krajewski Antoni -wiceprezes, Niewiński St nisław - sekretarz, Pychnek Kazimierz - skarbnik.

Tegoż dnia na poufnym posiedzeniu zorganizowany został zarząd pow towy w następującym składzie: Mierzwiński Michał - prezes,Niewiński Sta ław -wiceprezes, Malinowski Bolesław - sekretarz, Górski Józef -skarbni Ostasiewicz Wacław -instruktor powiatowy.

W związku z tym została wydana przez Zarząd Powiatowy odezwa do kolportowania następującej treści:

Odezwa.

W dniu 7 kwietnia roku bieżącego zarząd powiatowy Stronnictwa Narodowego w Bielsku Podlaskim został zlikwidowany przez prezesa okręgowego ze Złoto i księdza Ostrowskiego. Tem samem została zlikwidowana wszelka praca orga - zacyjna, mijały dnie,tygodnie i miesiące a z każdym dniem ,tygodniem i

miesiącem życie organizacyjne powoli zamierało, zaś przeciwnicy polityczni szykowali się do usypania mogiły nad zmarłym Stronnictwem Narodowym, a zarząd okręgowy nie wiele dbał o to, będąc zadowolony, że usunął znienawidzonych przez siebie działaczy, w tym czasie Stronnictwo Narodowe ponosiło niezliczalne straty.

Teraz spojrzyjmy na drugą stronę barykady, tam panowało wielkie zadowolenie i klaskanie z radości, a prasa nieprzychylna Stronnictwu Narodowemu chętnie rozpisywała się o Str.Nar. dowodząc, że niezdobyta twierdza narodowa w powiecie bielskim runęła. W tymże czasie żydokomuna kpinkami i docinkami starała się dokuczyć pojedyńczym członkom , przez co każdy narodowiec w naszym powiecie znosił upokorzenia i cierpiał moralnie spoglądając w stronę Białegostoku, pomoc jednak nie nadchodziła, czasem przyjechał jakiś delegat,pomówił , dopomniał się pieniędzy na podróż i wyjechał aby już więcej nie wrócić. Widząc to zlikwidowany zarząd powiatowy, a nie chcąc dopuścić do ostatecznego upadku Str.Nar.w powiecie bielskim ,postanowił dnia 24 lipca do pracy przystąpić - nawiązując kontakt z zarządem głównym i uzupełniając zarząd powiatowy. Skład zarządu powiatowego : prezes Mierzwiński, wiceprezes Niewiński Stanisław , sekretarz Malinowski, wieś Malinowo, skarbnik Górski Józef, wieś Skrzypki , instruktor Ostasiewicz, zam. w Bielsku , członkowie: Gąsowski Bronisław, Olszewski Jan,Zygmunt Topczewski,Zygmunt Falkowski i ~~Wawrzyniak~~ Wawryniuk z Siemiatycz, patron ks.Duda-Dziewierz.

Zarząd Powiatowy postanowił wydać niniejszą odezwę do wszystkich członków Stronnictwa Narodowego w powiecie bielskim, w celu informacyjnym i poleca wszystkim prezesom obwodów i Kół odczytać niniejszą odezwę w czasie zebrań , możliwie jaknajprędzej. /-/ Zarząd Powiatowy. Czołem!

PPS.CKW.

Zorganizowało w dniu 3.VII.b.r. w Hajnówce pod firmą TUR. zgromadzenie publiczne w lokalu przy udziale "350" osób.

W tymże dniu , lecz pod gołym niebem odbyło się zgromadzenie w Biało-

wieży. Również przemawiał Dubois do 200 zebranych na placu słuchaczy. Treść tych przemówień była jednakowa i demagogiczna.

Specjalne sprawozdanie zostało przedłożone Urzędowi Wojewódzkiemu w dniu 5 i 6 .VII.br. za Nr.B.24/38.

Stronnictwo Ludowe.

W dniu 19.bm. instruktor Str.Ludowego na powiat bielski Czyżewski Józef, zam. w Siemiatyczach usiłował zwołać zebranie mieszkańców wsi Zalesie i zorganizować koło S.L. Ponieważ na zebranie nikt nie przybył - koło nie zostało zorganizowane. Pomimo dotychczasowych niepowodzeń SL. ma zamiar urządzić w Bielsku Podl. i Siemiatyczach w dniu 15.VIII.br. obchód. " Czynu Chłopskiego".

68

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

Część V. - Mniejszości narodowe.

a/ białorusini - negatywne.

b/ żydzi: - Sytuacja ogólna:

W okresie sprawozdawczym działalność przejawiała jedynie mniejszość żydowska, a mianowicie:

W Bielsku Podlaskim - staraniem oddziału Zjednoczenia Szkół Żydowskich - odbył się odczyt pt. " Poezja dalekiego wschodu".

Członkowie Stowarzyszenia " Linas Chacedek" wybrali nowy Zarząd do zakładu T-stwa " Linas Choilim".

Kluby sportowe rozegrały kilka meczów piłki nożnej. W Milejczycach - " Gemilus Hesed" - urządziło zabawę taneczną na zasilenie kasy Stowarzyszenia. Staraniem Stowarzyszenia "Bejtar" - wygłoszony został odczyt /akademia/ ku uczczeniu pamięci straconego w Palestynie Bena Josefa. Taka sama akademia była w Ciechanowcu. W Brańsku - Towarzystwo Przyjaciół Pracującej Palestyny urządziło odczyt na temat :" Aktualne sprawy ruchu sjonistycznego.

Życie polityczne.

W dniu 16.VII.br. w Brańsku Towarzystwo Przyjaciół Pracującej Palestyny urządziło odczyt na temat " Aktualne sprawy ruchu sjonistycznego". Na odczycie obecnych było około 70 osób. Przemawiali Glik Nachman i Lewin Icko.

W dniu 5.VII.br. w Ciechanowcu organ "Bejtar" urządziła akademię ku uczczeniu pamięci Bena Josefa straconego w Palestynie. Na akademii przemawiał komendant Bejtaru Heller. Obecnych było około 70 osób. Taką akademia odbyła się w dniu 30 lipca br. w Milejczycach, na której obecnych było około 100 osób. Przemawiał członek Bejtaru z Siemiatycz Mendelbaum Moszko.

Życie społeczne.

W dniu 25 lipca rb. w Bielsku Podlaskim - odbyło się walne zebranie członków stowarzyszenia " Linas Chacedek" - na którym został wybrany nowy zarząd do zakładu " Linas Choilim". W skład zarządu weszli: Bemson Chaim - jako prezes, Farber Szlome - jako wiceprezes ,Midler Ajzyk - sekretarz.

70

Obecnych było na zebraniu około 60 osób.

Życie kulturalno-oświatowe:

W dniu 15.VII. w Bielsku Podlaskim , staraniem oddziału Zjednoczenia Szkół Żydowskich - urządzony został odczyt, wygłoszony przez poetę żydowskiego Bagisze pt."Poezja dalekiego wschodu". Na odczycie obecnych było około 50 osób.

Życie gospodarcze:

W dniu 16.VII.br. w Milejczycach " Gemilus Chesed" - urządziło zabawę taneczną, dochód z której w sumie 23 zł.50 gr. przeznaczono na zasilenie kasy Stowarzyszenia.

Życie zawodowe:

Negatywne.

Życie sportowe:

W Bielsku Podl. - klub sportowy " Hapoel" rozegrał 2 mecze piłki nożnej z klubem strzeleckim i 2 mecze z ZKS./ Żyd.Klub Sport./

Żydowski Klub Sportowy - 1 mecz z Rezerwą.

V a r i a: Negatywne.

71

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr.B.42

Sytuacyjne sprawozdanie
społeczno-polityczne za
miesiąc sierpień 1938 r.

Bielsk Podl. dnia 3 /IX 1938 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polit./

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc sierpień 1938 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY -
w.z.
/K. Rodziewicz/
Zastępca Starosty

Otrzymują do wiadomości

/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Informacyjny
w Brześciu n.B
/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
/ " " " w Ostrowi - Maz.
/ " " " w Wysoko-Mazow.
/ " " " w Wołkowysku
/ " " " w Brześciu n.B.
/ " " " w Prużanie
/ " " " w Siedlcach
/ " " " w Sokołowie.

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
Dnia 7 WRZ. 1938 r.
Przydział
Załączników
L. dz. 8424
K+IK

ZENOTOWANO
8/IX 38

72

Część I Sytuacja ogólna.

Działalność polityczna kształtowała się w pierwszej połowie ubiegłego miesiąca pod znakiem rocznicy zwycięstwa 15 sierpnia.

Po obchodu tej rocznicy czyniły przygotowania Str.Nar. oddzielnie, oraz S.L. wespół z PPS.CKW. W rezultacie tego S.N. doprowadziło do urządzenia obchodu w Bielsku Podl., S.L. natomiast, licząc się ze znikomą frekwencją ludności wiejskiej z urządzenia obchodu zrezygnowało.

Niezależnie od tego z inicjatywy organizacyj kombatanckich i P.W. odbyły się w większych ośrodkach powiatu obchody " Święta Żołnierza" w których wzięły udział liczne organizacje społeczne. Obchody 15 sierpnia dały niejako przegląd sił politycznych w powiecie na podstawie at órego można wnioskować, że o ile wpływy S.N. są dość duże na terenie wiejskim o tyle S.L. nie udołało dotychczas pozyskać popularności w masach ludności wiejskiej powiatu i nie ma przynajmniej na razie szansu do rozwoju.

W drugiej połowie sierpnia przejawiało działalność tylko S.L. , które urządziło dwa zgromadzenia pod gołym niebem. Oba zgromadzenia były niewdarne. Po za tym życie społeczne w terenie z uwagi na okres żniw było nie widoczne i specjalnych uwag nie nastręczało.-

---

73

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

79

Część III. Polski ruch polityczny.

Stronnictwo Narodowe.

Urządziło w Bielsku Podl. w dniu 15 sierpnia obchód rocznicy "Cudu nad Wisłą". Udział w obchodzie wzięła przeważnie ludność wiejska z gminy Bielsk i Tyszki. W pochodzie zorganizowanych było 370 osób. Na zgromadzeniu 900 osób. Organizatorem tego obchodu był ks. Duda Dziewierz ze Strabli / Spr. specjalne z dn. 18.VIII b.r. Nr. E. 24/35/38 /.

Stronnictwo Ludowe.

W dniu 16 sierpnia b.r. urządziło zgromadzenie pod gołym niebem we wsi Mitkowice Małki gminy Drohiczyn. Pomimo tego, że był to dzień odpustu w miejscowej parafii i dużego napływu ludności, w zgromadzeniu wzięło udział zaledwie 60 osób razem z organizatorami. Nastroje dla prelegentów nie przychylne. Przemawiali Pietrzak Józef z Branska i Czyżewski Józef z Siemiatycz. / Spraw. spec. z dn. 18.VIII b.r. Nr. E. 24/36/38/.

Następnie urządziło zgromadzenie pod gołym niebem w dniu 23.VIII b.r. we wsi Narojki, gm. Drohiczyn. Przemawiał Czyżewski Józef do około 50 zgromadzonych osób, które w trakcie przemówienia rozeszły się, w skutek czego prelegent przemówienie musiał przerwać i w taki sposób nie zakończyć.

77

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

76

Część V. Mniejszości narodowe.

Sytuacja ogólna:

W okresie miesiąca sierpnia b.r. działalność przejawiała jedynie mniejszość żydowska, a mianowicie:

Bielsku Podl. w dniu 27 sierpnia r.r. stowarzyszenie " Linas Hacedek" dokonało wyborów nowego zarządu.

W Milejczycach - Bezprocentowa Kasa Pożyczkowa" Gemilus Hesed" urządziła zabawę, dochód z której przeznaczono na zasilenie kasy.

W Brańsku - Towarzystwo Przyjaciół Pracującej Palestyny - urządziło 2 akademie, poświęcone działalności ruchu młodzieżowego.

Życie polityczne:

W dniu 6 sierpnia r.b. w Brańsku oddział Towarzystwa Przyjaciół Pracującej Palestyny - urządził akademię żałobną ku uczczeniu pamięci Berla Konopiatego, członka Towarzystwa, zamordowanego w Palestynie przez arabów Okolicznościowe przemówienia wygłosili Eiko Jęczmień, Abram i Chana Prybut oraz Icko Lewin. Obecnych na ~~ke~~ akademii było 150 osób.

W dniu 20 sierpnia r.b. sekcja młodzieżowa Towarzystwa przyjaciół Pracującej Palestyny w Brańsku urządziła akademię, poświęconą działalności ruchu młodzieżowego Pracuj.cej Palestyny. Przemówienia na temat "Przeciw wojnom rasowym za braterstwo ludów " wygłosił Szymon Prybut, Nachman Glik i Lewin Icko z Brańska. Obecnych na akademii było 120 osób.

Życie społeczne:

W dniu 27 sierpnia r.b. Linas Hacedek przeprowadziło wybory kandydatów do nowego zarządu Stowarzyszenia. Na kandydatów zostali wybrani : Got Fiszel, Likman Rocia, Bogacka Małka, Dąb Doba, Mołemed Szmul, Farber Kiejle, Sznajder Abram, Goldwejc Efroim, Piasek Moszko, Abronowicz Ania, Farber Szloma, Ryszelewski Chaim, Krakowiak Herz i Izakowicz Liba.

Na następnym zebraniu ma być dokonany wybór członków zarządu z pośród wybranych kandydatów. Na zebraniu obecnych było 40 osób.

Życie kulturalno-oświatowe: - Negatywne.

Życie gospodarcze :

W dniu 13 sierpnia r.b. w Milejczycach " Gemilus Hesed" urządziło zabawę taneczną, dochód z której w sumie 40 zł. przeznaczono na zasilenie kasy. W okresie sprawozdawczym ilość członków kasy zwiększyła się o 5 nowych osób. Bezprocentowa Kasa Pożyczkowa w Milejczycach liczy obecnie 125 członków.

Życie zawodowe : - Negatywne.

Życie sportowe: - Negatywne.

Varia : Negatywne.

77

W Y K A Z

w p. II. życia politycznego mniejszości żydowskiej

za miesi.c sierpień 1938 r.

Nazwa partii	Wiece i zgromadzenia	Zebrania	Odczyty i obchody	Frekwencja /razem/	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne		Uwagi
						nowe	zlikwidowane	
...ow. ...Prac. ...esty-	-	-	2	270	120-150	-	-	

W Y K A Z

do pktu IV życia kulturalno - oświatowego
mniejszości narodowych za miesi.c sierpień 1938 r.

Nazwa organizacji	Zebrania	Obchody Przedstaw. Uroczystości.	Frekwencja /razem/	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne		Uwagi
					nowe	zlikwidowane	
	Nie	b y	ł o				

78

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie
społeczno-polityczne za
miesiąc wrzesień 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 4 /X 1938 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc wrzesień 1938 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

/Z. Januszkiewicz/

Otrzymują do wiadomości:

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Informacyjny
w Brześciu n.B.

2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi-Maz.
/ " " " w Wysoko-Mazow.
/ " " " w Wołkowysku
/ " " " w Brześciu n.B
/ " " " w Prużanie
/ " " " w Siedlcach
/ " " " w Sokołowie

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX
Dnia 27 PAŹ. 1938
Załączników
L. dz. 9741
Przydział
K+IV

ZAREJESTROWANO
8.X.38 r.

B.

79

Część I. Sytuacja ogólna.

Rozwiązanie Izb Ustawodawczych choć wszystkich zaskoczyło nie wywołało jednak na ogół większego oddzwięku w społeczeństwie. Fakt ten został przyjęty jako zapowiedź dalszych dalszych posunięć nad konsolidacją w obowie Zjednoczenia Narodowego.

W środowiskach opozycyjnych po chwilowym oszołomieniu przeważał pogląd,że działające na terenie powiatu S.N. i PPS. w wyborach do Parlamentu udziału nie wezmą, co następnie znalazło potwierdzenie w płynących z góry zarządzeniach władz organizacyjnych.

W ciągu ubiegłego miesiąca uwaga społeczeństwa skupiona była na dojrzewającą sprawę Czechosłowacką, która to sprawa kwestię wyborów odsunęła na plan dalszy.

Stwierdzić przy tym należy,że opinia wszystkich warstw społecznych bez różnicy przekonań politycznych, jeśli chodzi o Śląsk zaolziański była jednolita i zdecydowana. Wyrazy tego były liczne manifestacje samorzutnie przez społeczeństwo organizowane.

Działalność poszczególnych stronnictw politycznych wyrażała się odbyciem 1 zgromadzenia przez S.N., oraz 2 zgromadzeń przez PPS. Próba urządzenia zgromadzenia przez S.L. nie powiodła się.

Pomyślne rozwiązanie sprawy zwrotu ziem polskich przez Czechosłowację spowodowało bardzo dobre nastroje społeczeństwa.

80

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

81

Część III. Polski ruch polityczny.

Stronnictwo Narodowe

organizowało na dzień 29 września dwa zgromadzenia publiczne pod gołym niebem. Odbyło się tylko jedno z nich w m. Siemiatyczach. Natomiast we wsi Topczewo do skutku nie doszło wobec nie przybycia prelegenta.

W Siemiatyczach przemawiał Ks. Dudo Dziewierz ze Strabli. Treścią przemówienia było omówienie sytuacji międzynarodowej na tle sprawy Czechosłowackiej, konieczność bezwzględnej walki z komunizmem, oraz zagadnienie żydowskie. Po wyrażeniu negatywnego stosunku do OZN. wzywał uczestników zgromadzenia do zapisywania się na członków Stronnictwa Narodowego / 2500 osób.

Stronnictwo Ludowe

uczyniło jeszcze jedną próbę działalności na zewnątrz, zwołując na dzień 29 września b.r. zgromadzenie publiczne pod gołym niebem w m. Siemiatyczach.

Z powodu całkowitego braku zainteresowania ze strony ludności nikt na zgromadzenie to nie przybył, wobec czego nie odbyło się.

PPS. CKW.

Odbyło w dniu 4.IX b.r. zgromadzenie publiczne pod gołym niebem w Hajnówce przy udziale 400 osób. Sprawozdanie specjalne przedłożono w dniu 5.IX b.r. za Nr. B. 24/40/38.

Następnie w dniu 25.IX b.r. w Hajnówce odbyło się w T.U.R akademia przy udziale 400 osób.

Przemawiali Maria Paterowa z Hajnówki, Helena Pilichowska z Warszawy. Przemówienia były demagogiczne i nastawione przeciw wyborom do Parlamentu.

82

Część IV. Sekty religijne.

Negatywne.

13

Część V. Mniejszości narodowe.

1/ Mniejszość ukraińska.

Oddział Centralnego Komitetu Ukraińskiego w Hajnówce 2 razy w tygodniu prowadzi wykłady i odczyty dla swych członków z dziedziny historii z literatury ukraińskiej.

2/ Mniejszość żydowska.

W dniu 23 września r.b. oddział Zw. Robotników Przem.Odzieżowego w Brańsku zwołał zebranie członków. Na zebraniu przemawieli : Lewin Icko i Glik Nachman o obecnej sytuacji w Palestynie. Obecnych było około 40 osób.

Życie zawodowe : mniejszości żydowskie.

W dniu 27.IX r.b. odział T-wa Przyjaciół Pracującej Palestyny w Brańsku zwołał zebranie młodzieży żydowskiej, na którym Jęczmień Elko i Lew Icko oraz Wołczyński Mejer wyjaśnili młodzieży zamierzającej w przyszłości wyemigrować do Palestyny - obowiązki w życiu zawodowym. Obecnych było 50 osób. W dn. 22.IX r.b. zostały unieruchomione oddziały Zw. Rzemieślników Żydów.

Życie kulturalno-oświatowe mniejszości żydowskiej.

Członkowie organiz. Brith Trumpeldor i Hechaluc Pioner w Milejczycach systematycznie zbierają się w dni świąteczne i przedświąteczne w lokalach własnych, gdzie czytają gazety i książki oraz komentują różne artykuły.

84

W Y K A Z

do p. II. Życie politycznego mniejszości żydowskiej

za miesiąc wrzesień 193 8 r.

Nazwa partii	Wiece i zgromadzenia	Zebrania	Odczyty i obchody	Frekwencja razem	Rozpiętość od do	Jednostki organizacyjne nowe	Jednostki organizacyjne zlikwidowane	Uwagi
Ie. Rob. Przem. Rzemieślniczego.	-	1	-	40	-	-	-	

85

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Bielsk Podl., dnia /XI 1938 r.

Sytuacyjne sprawozdanie
społeczno-polityczne za
miesiąc październik 1938 r.

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/ Wydział Społeczno-Polityczny /

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY B. D. K. IX.
Dnia 8 LIST. 1938 r. Przydział
Załączników
L. dz. 11408

ZANOTOWANO
14/XI.38. Mar

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc październik 1938 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

W.Z.

/ St. Myczkowski /
Wicestarosta

Otrzymują do wiadomości :

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr. IX
Samodzielny Referat Informacyjny
w Brześciu n.B.

2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku

3/ " " " w Ostrowi - Maz.

4/ " " " w Wysoko- Maz.

5/ " " " w Wołkowysku

6/ " " " w Brześciu n.B.

7/ " " " w Prużanie

8/ " " " w Siedlcach

9/ " " " w Sokołowie

MG.

86

Część I. Sytuacja o g ó l n a.

Z początkiem b.m. sprawa wyborów do parlamentu nie budziła wśród szerszych warstw społeczeństwa większego zainteresowania. Cała niemal uwaga zwrócona była na rozgrywające się zagadnienia międzynarodowe w związku z częściowym rozbiorem Czechosłowacji.

Życie i działalność polityczna poczęła nabierać realnych form dopiero po dniu 13 października, gdy wybór kandydatów na posłów stał się faktem dokonanym.

Działające na terenie Stronnictwa opozycyjne rozpoczęły dyskretną akcję przeciwwyborczą, która prowadzona była sposobem domokrążnym wśród osób zaufanych. OZN. natomiast przystąpił do organizowania propagandy wyborczej przez zwoływanie zebrań i t.p.

Kandydaci znów ze swej strony podjęli agitację osobistą stwarzając między sobą współzawodnictwo mające na celu zjednoczenie sobie wyborców.

87

Część II. Przegląd prasy.

1/ Nowe czasopisma nie powstały

2/ Przestały wychodzić czasopisma -

3/ Konfiskaty -

4/ Procesy prasowe -

88

Część III. Polski ruch polityczny.

O. Z. N.

odbył szereg zgromadzeń przedwyborczych, tak w ośrodkach miejskich jak i wiejskich. Jeżeli chodzi o nastroje ludności w czasie zgromadzeń, to były dość życzliwe. Działalność zgromadzeniową ilustruje poniższe zestawienie.

Nazwa miejscowości	Zgromadzenie		Ilość osób	Nazwisko prelegenta
	pod gołym niebem	w lokalu		
. Bielsk Podl.	1	-	2500	Henryk Messing Alfons Erdman
. Bujaki	-	1	250	Józef Dobkowski
Ciechanowiec	-	1	150	Józef Mackiewicz
Dasze	-	1	60	Kazimierz Żarski
. Żuki	-	1	30	Kazimierz Żarski
m. Hajnówka	-	1	500	Alfons Erdman Leopold Kowalczyk
m. Nurzec	-	1	60	Stanisław Piotrowski
. Suchowolce	-	1	50	Kazimierz Żarski
. Saki	-	1	40	Kazimierz Żarski
m. Bisłowieża	-	1	250	Leopold Kowalczyk Alfons Erdman Henryk Messing
. Jelonka	-	1	40	Kazimierz Żarski
. Czechy	-	1	80	" "
. Grabowiec	-	1	40	" "
. Wólka	-	1	71	Kazimierz Żarski
. Moskiewce	-	1	33	" "
. Czechy	-	1	30	" "
. Pawlinowo	-	1	16	" "
. Zalesie	-	1	20	Stanisław Piotrowski
. Gregorowce	-	1	40	Kazimierz Żarski
. Żerczyce	-	1	30	Jan Olida
. Dydule	-	1	30	Kazimierz Żarski
. Dobrowoda	-	1	60	" "
R a z e m :	1	21	4299	

89

Stronnictwo Narodowe.

Prowadziło normalną akcję organizacyjną i propagandową. Po za tym szerzyło, w sposób b. dyskretny, abstynencję wyborczą.

Dnia 2 października b.r. w Ciechanowcu w lokalu S.N. odbyło się zebranie wybitniejszych działaczy S.N. z terenu obwodu ciechanowieckiego, na którym ogłoszono skład nowego zarządu powiatowego, a mianowicie : 1/ prezes - Perlikowski Aleksander, 2/ wprezes - Wojterkowski Adam, 3/ sekr. Dołęgowski Jan, 4/ skarbn.- Milewski Błażej i 5/ kmdt. Wszoł Władysław.

Omawiano sprawę wyborów do Parlamentu, że Zarząd Główny postanowił bojkot wyborów i wezwać wszystkich członków do uchylenia się od głosowania. W sprawie wyborów do samorządu - postanowiono przeprowadzić agitację i wprowadzić jaknajwięcej osób z SN. W tej sprawie, w dniu 9 b.m. ma się odbyć w Czyżewie jednodniowy kurs przygotowawczy instruktorów, na który z terenu obwodu ciechanowieckiego zostali wybrani: Wszoł Władysław z Ciechanowca, Dobrogowski Stanisław z Winnej, Wysocki Jan z Łempic i Wojtkowski Stanisław z Wojtkowic Starych. Następnie omawiano sprawę postanowienia pomnika na grobie Czajkowskiego Antoniego w Wyszonkach i bojkot żydów w Ciechanowcu.

W dniu 4 października b.r. w Boćkach odbyło się zgromadzenie publiczne, zorganizowane przez Str.Narod. Zgromadzenie zagaił prezes miejscowego obwodu, udzielając głosu ks. Dudzie Dziewierzowi ze Strabli. Mówca scharakteryzował ostatni konflikt z Czechosłowacją, w wielkim stopniu pochwalał czyn Polski za odebranie Zaolzia, potępiał taktykę bolszewicką w Rosji Sow., Hiszpanii i we Francji. W kwestii żydowskiej podkreślił, że żydów jako szkodliwych dla Państwa -należy wypędzać, lecz nie biciem ich, jak to było kiedyś, a organizować się w Str. Narod. nic u żydów nie kupując, zakładać chrześcijańskie placówki handlowe i przemysłowe i handel zupełnie wytrącić z rąk żydowskich /900 osób/

W dniu 17 b.m. w Brańsku, zwołane zostało przez instruktora na powiat bielski - Ostasiewicza Wacława zebranie członków S.N. na którym przemawiali :

Galicki z maj. Andrianki, nie należący do S.N. w sprawie wyborów do Sejmu. Podał do wiadomości nazwiska kandydatów na posłów i wezwał zebranych do wzięcia udziału w głosowaniu, do spełnienia obowiązku obywatelskiego.

Ostasiewicz Wacław podkreślił, że S.N. nie weźmie udziału w głosowaniu, jednak poszczególni członkowie winni stanąć do wyborów, - i głosować na Kowalczyka z Hajnówki, ponieważ burmistr m. Bielska Krdman jest dla narodowców nieodpowiedni. Po omówieniu kwestii bojkotu żydów, przystąpiono do wyborów nowego zarządu koła S.N. w Brańsku.

W dniu 23 b.m. w Ciechanowcu odbyło się odprawa kierowników kół z terenu gminy Ciechanowiec, Klukowo, Boguty i Bur. Omawiano ogólnie politykę narodową w Polsce, kwestię wyborów do parlamentu i samorządów, utworzenie sekcji propagandowej przy obwodzie w Ciechanowcu, oraz sprawę bojkotu żydów w Ciechanowcu i postanowiono szczególnie ściśle przeprowadzić bojkot w czasie od 1 do 6 listopada r.b.

W dniu 23 b.m. w Ciechanowcu - odbyła się odprawa kierowników kół z terenu gm. ciechanowieckiej, Klukowo i Boguty, przy udziale prezesa zarządu pow. Pisarskiego z Czyżewa. Omawiano sprawę wyborów do parlamentu i samorządu, oraz wznowienie bojkotu

90

żydów w Ciechanowcu. Do wznowienia ostrego bojkotu wzywali : Milewski Błażej - skarbnik obwodu i Wszoł Władysław - członek zarządu obwodu z Ciechanowca.

PPS. CKW.

Po za domokrążną agitacją za nie braniem udziału w wyborach do Parlamentu, zewnętrznej działalności nie przejawiła.

91

Część IV. Sekty religijne.

Duchowieństwo rz.-katolickie

Ks. Jan Duda - Dziewierz sztandarowy działacz S.N. na terenie powiatu pomimo, że Stronnictwo zdecydowało nie brać udziału w wyborach zabiegał o wybranie go na delegata do zgromadzenia okręgowego z zamiarem kandydowania na posła.

Po ustaleniu listy kandydatów na posłów kategorycznie przeciwstawia się akcji wyborczej i głosi wśród zaufanych osób, iż lepiej w dniu głosowania upić się i siedzić w domu, niż głosować.

92

Część V. Mniejszości narodowe.

a/ białorusini - negatywne.

B/ ż y d z i :

Życie polityczne.

W dniu 11.X r.b. w Bielsku Podl. Organizacja Sjonistyczna urządziła odczyt. Przemawiali :
1/ Stern Moszko z Bielska i Brawerman Szmul również z Bielska- o udziale młodzieży żydowskiej w pracy sjonistycznej, oraz o konieczności udzielania pomocy biednym emigrantom w Palestynie.
2/ Lewin Szmul z Bielska - o działalności organizacji sjonistycznej,
3/ Szepsenwol Hersz - kierownik szkoły hebrajskiej w Bielsku - o odbudowie Palestyny i sytuacji sjonizmu .
Obecnych na odczycie było 70 osób.

W dniu 23.X r.b. w związku z otrzymanymi przez gminę wyzn. w Bielsku pismem z gminy wyzn. żyd. w wysoko mazow. zalecającym ludności żydowskiej głosować na kandydata na posła Kiełczewskiego, zostało zwołane zebranie członków gminy na którym sprawę tą rozpatrzono i postanowiono poprzec Kiełczewskiego.

W związku z Kongresem w Warszawie w sprawie obrony żydów w Palestynie, w dniu 29.X r.b. w Brańsku zwołane zostało zebranie w lokalu przez miejscowy oddział Tow. Przyjaciół Pracującej Palestyny, na którym przemawiali:
1/ Jęczmień Elko, 2/ Jęczmień Szaja, 3/ Sokołowicz Chone i Lewin Icko z Brańska - na temat Kongresu i ochrony żydów w Palestynie. Obecnych na zebraniu było 150 osób.

Życie kulturalno- oświatowe.

W dniu 18.X 1938 r. w Bielsku odbyło się zebranie członków Zjednoczenia Szkół Żydowskich mające na celu zorganizowanie oświaty pozaszkolnej. W skład komisji kulturalno-oświatowej weszli : wszyscy nauczycielowie żydowskiej szkoły ludowej w Bielsku oraz z po za grona nauczycielskiego : Lewin Łazar zam. w Bielsku - działacz komunistyczna i niejaki Kac Josel z Białegostoku. Obecnych na zebraniu było około 100 osób.

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie
społeczno-polityczne za
miesiąc listopad 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 6 /XII 1938 r.

93

BARDZO PILNE POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno-Polityczny /

ZANOTOWANO
13/XII 38.

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
Data 10 GRUD. 1938 r. Przydział
Załączników
L. dz. 13130

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc listopad 1938 r. przedkładam.-

STAROSTA POWIATOWY

w.z.

Z. JANUSZKIEWICZ

/ St. Myczkowski/
Wicestarosta

Otrzymują do wiadomości i

1/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr.IX
Samodzielny Referat Informacyjny
w Brześciu n.B.

2/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
3/ " " " w Ostrowi - Maz.
4/ " " " w Wysoko-Maz.
5/ " " " w Wołkowysku
6/ " " " w Brześciu n.B.
7/ " " " w Prużanie
8/ " " " w Siedlcach
9/ " " " w Sokołowie

MG.

94

Część I. Sytuacja ogólna.

W związku z przypadającym w dniu 6 listopada b.r. terminem głosowania do Sejmu, oraz akcją przygotowawczą do wyborów samorządowych ruch polityczny w ciągu miesiąca sprawozdawczego był ożywiony. Podkreślić z uznaniem należy, że pomimo prowadzonej bądź co bądź agitacji antywyborczej przez Stronnictwa opozycyjne, blisko 77 % uprawnionych do głosowania oddało w dniu wyborów swoje głosy. Wyciągnąć by z tego należało logiczny wniosek, że nie liczba tylko część mieszkańców powiatu do OZN. negatywnie jest ustosunkowana.

95

Część II. Przegląd pracy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe. -

96

Część II. Polski ruch polityczny.

O.Z.N.

odbył szereg zebrań, które ilustruje poniższe zestawienie.

Nazwa miejscowości	Zgromadzenia pod gołym niebem	Zgromadzenia zamknięte.	Frekwencja
. Drohiczyn n.B.	-	1	300
ledzianów	-	1	150
iłkowice Janki, gm.Drohiczyn	-	1	200
ańsk	-	1	150
Toporki,gm.Kleszczele	-	1	30
elak Podl.	-	1	100
emirów, gm. Mielnik	-	1	40
emiatycze	-	1	200
uzka i Nowosiołki m. Milejczyce	-	1	
ohiczyn	-	1	100
rzec	-	1	200
kaniewo i Zabłocie	-	1	
nna, gm. Ciechanowiec	-	1	200
rlejewo	-	1	200
Czyże, gm.Orla	-	1	
echanowiec	-	1	58

Stronnictwo Narodowe.

W dniu 3 b.m. w lokalu SN. w Bielsku Podl. odbyło się zebranie członków Zarządu Powiatowego w osobach : Mierzwińskiego Michała, Ostasiewicza Wacława,Górskiego Józefa,Malinowskiego Bolesława i Gąsowskiego Bronisława. Mierzwiński omawiał sprawę wystawienia pikiet z członków SN. przy lokalach wyborczych w dniu 6 b.m. i zadaniem pikiet będzie notowanie nazwisk głosujących. Sprawą tą ma zająć się osobiście Mierzwiński. Po zebraniu, w czasie obiadu w piwiarni Sidewicza w Bielsku, Mierzwiński wręczył około 10 sztuk plakatów, własnoręcznie pisanych o treści : " Ostrzeżenie . kto dziś głosuje ten żyda ratuje a sobie biedę szykuje" - Górskiemu i około 10 szt. Gąsowskiemu Bronisławowi z Łukawicy , gm. Wyszki - polecając im wy-

97

kleić plakaty na deiemie lokali Komisyj Wyborczych w nocy na 6 bm. Również Mierzwiński dał jeden egzemplarz Ostasiewiczowi z poleceniem wykonania kilkunastu sztuk i rozklejenia. Takie same plakaty mieli otrzymać także Kuźma Stanisław ze wsi Olędskie i Olszewski Zygmunt ze wsi Olszewo, gm. wyszkowskiej. Zarząd obwodu w Drohiczynie nadesłał na ręce ks. Dudy Dziewierza w Strabli pismo z prośbą przyjazdu do Drohiczyna i urządzenia zgromadzenia przedwyborczego w celu rozbicia tworzącego się koła OZN. Na pismo Zarząd powiatowy w Bielsku pod. wyszkol do obwodu w Drohiczynie - pismo odmowne.

W dniu 22.X r.b. ks. Duda Dziewierz otrzymał z Zarządu Okr. w Białymstoku pismo, by na ten dzień wyznaczył kilku kandydatów na kurs do Białegostoku. Z powodu b. krótkiego terminu kandydatów nie wysłano.

W dniu 4.XI b.r. w chwili wyjazdu do Sieniatycz został zatrzymany Górski Józef, przy którym odnaleziono 4 plakaty, wzywające do bojkotu wyborów. W czasie zatrzymania Górski usiłował zbiec i podarł plakaty. Powiadomiony Wiceprokurator V rej. Sądu Okr. w Białymstoku polecił wszcząć dochodzenie w kierunku art. 156 KK. dokonać rewizji u podejrzanych, zatrzymać ich i przekazać Sędziemu Śledczemu dla zastosowania środków zapobiegawczego. Zgodnie z tym poleceniem zarządzono rewizję i zatrzymania : Mierzwińskiego Michała, Gąsowskiego Bronisława, Kuźmy Stanisława, Olszewskiego Zygmunta, Ostasiewicza Wacława i Falkowskiego Zygmunta. Wszyscy po zatrzymaniu i przeprowadzeniu dochodzenia - zostali przekazani Sędziemu Śledczemu.

W dniu 5 b.m. w Ciechanowcu odbyło się zebranie członków SN. na którym sekretarz obwodu ciechanowieckiego Łękęgowski informował zebranych, że góra partii zakazuje brania udziału w wyborach do Sejmu, natomiast w wyborach samorządowych, członkowie SN. winni brać jak najliczniejszy udział. Obecnych na zebraniu było 26 członków./

W dniu 29.X r.b. we wsi Falki Stare, gm. Wyszki, na zebraniu członków SN. został zorganizowany obwód we wsi Falki. Do zarządu obwodu weszli : Boguaz Józef - prezes, Falkowski Stanisław - wprezes, Raszkowski Jan- sekretarz, Falkowski Józef - skarbnik, Puchalski Albin, Falkowski Antoni, Falkowski Edmund i Werpachowski Antoni - członkowie zarządu. Ponadto na zebraniu tym postanowiono założyć we wsi Falki sklep gromadzki i na ten cel członkowie obwodu podatkowali się po 2 zł. Obecnych na zebraniu było 30 członków.

W dniu 13 b.m. we wsi Markowo Wielkie, gm. brańskiej, w mieszkaniu Zabłockiego Jana, odbyło się zebranie członków SN. koła miejscowego, w liczbie 13. Przewodniczył prezes koła Wysocki Józef. Omawiano sprawy: organizacyjne, składek członkowskich, oraz aresztowania prezesa zarządu powiatowego Michała Mierzwińskiego i innych.

W dniu 11 b.m. w Ciechanowcu, odbyło się zebranie członków SN. w liczbie około 50, na którym omawiano sprawę zerwania bojkotu żydów w Ciechanowcu.

W dniu 13 b.m. w Ciechanowcu - odbyło się zebranie SN. przy udziale wprezesa okręgu warszawskiego - Orzeszka i adwokata Jurasza z Czyżewa. Obecni byli członkowie z terenu gm. ciechanowieckiej, Klukowo, Kur i Goguty. Orzeszk wygłosił referat o sytuacji międzynarodowej.

Adwokat Jurasz - na wstępie podkreślił, że nowy Sejm nic nie zrobi przyczym podał do wiadomości zamierzenia SN. gdyby doszło do władzy, wyjaśnił ordynację wyborczą do samorządu oraz wezwał do kontroli akcji wyborczej do samorządu i bojkotu żydów.

98

O. N. R.

W początkach listopada we wsi Malinowo, gm. Wyszki - przebywał u sekretarza Zarządu Powiatowego SN. Malinowskiego Bolesława - Usakiewicz Kazimierz z Brańska i namawiał Mali-nowskiego do przejścia na sekretarza do ONR.- Ruch Młodych w Brańsku z pensją 40 zł.miesięcznie. Tenże Usakiewicz namawiał także do przejścia do ONR. Ostaszewicza Wacława-instruktora SN. Malinowski i Ostaszewicz - zgody na przejscie do ONR. Ruch Młodych nie wyrazili.

W Brańsku zorganizowany został oddział ONR - Ruch Młodych. Do prowadzenia oddziału upoważniony jest Usakiewicz Kazimierz. Członków obecnie ma być około 30.
W maju r.b. Usakiewicz zorganizował placówkę w Hajnówce, która obecnie liczy 12 członków. Kierownikiem placówki ma być Stanisław Majak z Hajnówki.
Na kursie kierowników ONR. - Ruchu Młodych, z terenu tut. powiatu byli : Usakiewicz Kazimierz, Korzeniecki Zygmunt i Laskowski Edward z terenu gm. brańskiej, oraz 4 delegatów z Drohiczyna. Nazwiska ich narazie nie znane.

W dniu 23 bm. Pietrzak Józef, profesor gimnazium państw. w Drohiczynie, otrzymał 2 listy od ONR. w Drohiczynie n.B. z pogróżkami o pobiciu go, jeżeli będzie zajmował się działalnością w "Straży Przedniej " . Listy te dyrektor gimnazium przesłał kuratorowi w Brześciu.
W dniu 23 bm. profesor gimnazium - Witt Eugieniusz zameldował, że w nocy na 23 bm.,nieznany sprawca uderzył kamieniem w ścianę domu, w którym mieszka, najprawdopodobniej, w celu wybicia szyb w oknie. O dokonanie czynu tego, Witt podejrzewa kogoś z członków lub sympatyków ONR., jako akt zemsty za to, że syn Witta, uczeń IV klasy gimnazium, należy do Straży Przedniej i prowadzi tam żywszą działalność.

Przeprowadzone wywiady w kierunku ustalenia autora listów i sprawcy rzucenia w ścianę domu Witta- narazie wyniku nie dały.

Ponadto zarządzono: ścisłą obserwację członków i sympatyków ONR. zam. w Drohiczynie, oraz przyjeżdżających na teren Drohiczyna z terenu pow. sokołowskiego i wysyłanie patroli nocnych w mieście, celem niedopuszczenia do ewent. wybijania szyb w domach członków " Straży Przedniej".

Uczeń 2 klasy licealnej gimnazjum państwowego w Drohiczynie n.B. Weremiej Feliks otrzymał list anonimowy O.N.R. z Drohiczyna z pogróżkami pobicia w razie dalszego zajmowania się działalnością w " Straży Przedniej". Komendant Posterunku w Drohiczynie n.B. wywiadem ustalił, że członkowie O.N.R. Osowski Antoni,Stolewski Albin i Zenowicz Kazimierz w ostatnich czasach zapisali się na członków do Katolickiego Stowarzyszenia Młodzieży w Drohiczynie n.B., a jeden z nich Stolewski kierownik placówki O.N.R. w Drohiczynie wybrany został na prezesa K.S.M. i otrzymuje ścisły kontakt z ks.Wierzbickim Władysławem wikariuszem parafii drohiczyńskiej patronem K.S.M. Dalszym wywiadem ustalił, że zebrania O.N.R. odbywają się w kancelarii parafialnej przy okazji zebrań K.S.M. w których przyjmuje udział ks. Wierzbicki.

W dniu 30.XI r.b. profesor gimnazium państwowego w Drohiczynie Witt Eugieniusz, dostarczył do Posterunku w Drohiczynie 16 egzempl. ulotek ONR., oświadczając, że zostały one rozrzucone na terenie gimnazium najprawdopodobniej przez uczniów.

99

P. P. S.

W dniu 20 bm. w lokalu kina Lux w Hajnówce, odbyło się zebranie, zwołane przez MK. PPS.OKW. pod przewodnictwem Michałowskiego Leonarda. Przemawiali : Pater Jan - omówił faszystowską politykę za granicą, a szczególnie politykę Hitlera, przyczyn podkreślił, że Hitler, tak jak zagarnął ziemie czyste Czechosłowackie i zamierzał zabrać Śląsk Zaczański, będzie starał się zagarnąć Gdańsk. Omawiając politykę w Polsce zaznaczył, że kapitaliści starają się " obałamucić" ludzi pracy, u steru rządu stoją ludzie sumienni, lecz są także i karierowicze, którzy dbają tylko o własną kieszeń i niedopuszczają nas robotniczych do władzy. Podkreślił, że tak dłużej być nie może, faszyzm musi ponieść klęskę. Przechodząc do sprawy wyborów samorządowych zaznaczył, że dawniej wójt z policją tłumaczili robotnika i chłopa i niedopuszczali ich do samorządu, dziś wybory te muszą odbyć się na korzyść nas pracujących. Nadmiał, że w Hajnówce, jako ośrodku czysto robotniczym, każdy robotnik, czy robotnica winni oddać głos na swego przedstawiciela, na ludzi, którzy będą rozumieć bolączki robotnika i chłopa.

Michałowski Leonard - wzywał do udziału w wyborach samorządowych i zaznaczył, że do rady gminnej muszą wejść tylko robotnicy i chłopi, z uwagi na to, że Hajnówka jest czysto robotnicza.

Mironiuk Adam - poruszył sprawę zwolnienia robotników z Zakładów Drzewnych w Hajnówce i bicie robotników podczas pracy. Wskazał Wyseckiego, który znęcał się nad chłopem na terenie Zakładów i za to nie został zwolniony, a tylko przeniesiony do innego działu pracy, pomimo dożagania się robotników, by został z pracy usunięty zupełnie.
Obecnych na zebraniu było około 400 osób.

W dniu 27 bm. w sali kina Lux w Hajnówce, odbyło się zebranie, zwołane przez Miejscowy Komitet PPS.OKW., pod przewodnictwem Mikingiera Juliusza.

Przemawiał Pater Jan w sprawie wyborów do samorządu, przy-czym nawoływał, aby wszyscy robotnicy wzięli udział, by lud pracy dożożył starań, ażeby z rad gromadzkich usunąć ludzi nieudolnych. Podkreślił, że w Hajnówce jest 90 % ludności robotniczej, której obecne wybory nie powinny być obojętne, bo gdy rządy będą znajdowały się w ręku robotników, będzie to dużym krokiem do poprawy bytu. Gminą Hajnówską musi rządzić robotnik. Obecnych było około 450 osób. Przebieg spokojny.

101

Część IV. Sekty religijne.

Duchowieństwo rz.-katolickie

W ostatnich czasach, kmdt poster. w Drohiczynie-stwierdził dość znaczne zaangażowanie się ks. Wierzbickiego Władysława, wikariusza parafii rz.-katol. w Drohiczynie, w ruchu O.N.R.

Ks. Wierzbicki wykazuje dużą ruchliwość organizacyjną w ONR. Prowadzi agitację na terenie gminy drohiczyńskiej, oraz uczniów gimnazium państwowego i biskupiego w Drohiczynie i namawia ich by zapisywali się na członków ONR.

Pozatym wszczął akcję w kierunku osłabienia działalności "Straży Przedniej" w gimnazium państwowym w Drohiczynie. Wyraźnie opowiada, że dopóki on będzie w Drohiczynie, Straż Przednia nie przejawi żadnej działalności.

Księża - proboszczowie, rz.katol. parafii:
Dymitrowicz Kazimierz w Winnej gm. Ciechanowiec,
Kowalski w Ciechanowcu Duliniec w Grannem i Szot w Pobikrach, gm. ciechanowieckiej prałat Feliks Zalewski z Topczewa przez swoje przychylne ustosunkowanie się do wyborów, odbytych w listopadzie rb przyczynili się do zwiększenia frekwencji wyborczej.

Wymienieni w okresie przedwyborczym, w czasie kazań i przy innych okazjach-wyjaśniali parafianom obowiązek głosowania i usilnie wzywali do czynnego udziału w wyborach.

101

Część V. Mniejszość narodowa

a/ białorusini - negatywne.

b/ ż y d z i :

Życie polityczne:

W dniu 12 listop. r.b. w Bielsku Podl. zarząd oddziału organiz. Sjonistów - zorganizował odczyt, na temat - odbudowy Palestyny w chwili obecnej. Odczyt wygłosił dr. Rosse Wejnig z Warszawy, który równocześnie nawoływał do zbierania funduszów na ten cel. Obecnych było około 200 osób.

W dniu 25.XI r.b. oddział Zw. Zaw.Rob.Przem.Odzież w Brańsku zwołał zebranie członków, na którym Lewin Icko i Jęczmień Szaja wygłosili przemówienia na temat : Sytuacja żydowska na terenie międzynarodowym, omawiano przy tym dzczegółowo sytuację Żydów w Palestynie i w Niemczech. Obecnych było 30 osób.

W dniu 19 list. 1938 r. przez społeczeństwo żydowskie w Bielsku został wybrany Komitet lokalny Pomocy Uchodźcom Żydowskim z Niemiec. W skład Komitetu weszli : 1/ Frejdkies Kielman - prezes, 2/ Apfelbaum Jakub - wprezes, 3/ Nowiński Hersz - sekretarz i 4/ Germajze Sara- skarbniczka.

Takiż Komitet został zorganizowany w Hajnówce. W skład weszli : 1/ Dr.Regierer Aleksander - prezes, 2/ Bursztejn Wiktor-wprezes, 3/ Kraśnieński Dawid - skarbnik i 4/ Hirsz Chajt - sekretarz.

Miejscowej pracy - nie ma.

Życie kulturalne - oświatowe:

W dniu 18 listopada r.b. w Bielsku Podl. odbyło się zebranie członków organizacji " Tarbut", na którym wybrano nowy zarząd. W skład zarządu weszli : 1/ Germajze Sara- prezes, 2/ Galand Jakub- wprezes, 3/ Chwiłowski Enoch-skarbnik, 4/ Kosarski Lejb - buchalter, 5/ Brawerman Szmul - sekretarz. Na zebraniu obecnych było 45 osób.

W dniu 19 listopada r.b. w Ciechanowcu "Brith Trumpelder" urządziło zabawę taneczną, dochód z której przeznaczono na cele organizacyjne. Obecnych na zebawie było około 200 osób.

Życie gospodarcze, zawodowe, sportowe i varia - negatywne.-

STAROSTA POWIATOWY
Bielski Podlaski

Nr. B. 42

Sytuacyjne sprawozdanie społeczno-polityczne za miesiąc grudzień 1938 r.

Bielsk Podl., dnia 5/I 1939 r.

102

POUFNE

Do

Urzędu Wojewódzkiego

w Białymstoku

/Wydział Społeczno- Polityczny/

Sprawozdanie sytuacyjne z zakresu społeczno-politycznego za miesiąc grudzień 1938 r. przedkładam.

Za STAROSTA POWIATOWY

~~Wz.~~

/ St. Myczkowski /
Wicestarosta

Otrzymują do wiadomości :

/ Dowództwo Okręgu Korpusu Nr.IX
Samodzielny Referat Informacyjny

w Brześciu n.B.

/ Pan Starosta Powiatowy w Białymstoku
/ " " " w Ostrowi - Maz.
/ " " " w Wysoko-Maz.
/ " " " w Wołkowysku
/ " " " w Brześciu n.B.
/ " " " w Prużanie
/ " " " w Siedlcach
/ " " " w Sokołowie

SAMODZIELNY REFERAT INFORMACYJNY D. O. K. IX.
Dnia 10 STCZ 1939 Mies. ..... 19..... r.
Przydział
Załączników .....
L. dz. 377

ZANOTOWANO
Dn. 11/I-39

MG.

103

Część I. Sytuacja ogólna.

W miesiącu grudniu ub. r. obserwowano nieznaczny stosunkowo na zewnątrz ruch polityczny po mimo tego, że w tym właśnie miesiącu odbyły się wybory do rad gromadzkich. W wyniku wyborów Stronnictwo Narodowe przeprowadziło w zachodnich gminach powiatu dość znaczny odsetek radnych gromadzkich.

Rezultaty wyborów podane zostały w specjalnych zestawieniach.

Polskie organizacje społeczne spostrzeżeń zasługujących na omówienie nie nastręczyły.

104

Część II. Przegląd prasy.

1. Nowe czasopisma nie powstały.
2. Przestały wychodzić czasopisma -
3. Konfiskaty -
4. Procesy prasowe -

101

Część III. Polski ruch polityczny.

O.Z.N.

W dniu 29 grudnia r.b. kierownik placówki OZN. w Ciechanowcu - Wojtkowski Paweł - zarządził bojkot handlu żydowskiego. W dniu tym, w czasie targu, wystawionych było 10 pikieciarzy, a między nimi byli i członkowie Stron.Narod.:Wojtkowski Stanisław, Wszoł Władysław,Rowiński i Porzeziński Władysław z Ciechanowca, którzy mówoli, że bojkot prowadzą z tamienia OZN-u.

Bojkot prowadzony był spokojnie i nie przekraczał ram legalności.

Jak donosi kmdt poster.- rozpoczęcie bojkotu przez OZN. spotkało się z wielkim uznaniem miejscowego kupiectwa i członków S.N.

Stronnictwo Narodowe.

W dniu 4 grudnia 38 r. w Ciechanowcu odbyła się odprawa kierowników kół Str.Narod. z terenu gminy ciechanowieckiej,Klukowo i Bogusze, razem około 50 osób. Przewodniczył Wojterkowski Adam - wprezes obwodu ciechanowieckiego. Omawiano kwestię wyborów do rad gromadzkich i gminnych.

W dniu 8.XII 38 r. w obchodzie " Dnia Kupca", zorganizowanym w Ciechanowcu przez miejscowy oddział Związku Kupców Chrześcjan - wzięło udział kilkunastu członków Str.Narod. z obwodu ciechanowieckiego , oraz 2 delegatów SN. z Warszawy i Pogorzelski z pow. wysoko-mazow. W czasie zebrania Zw.Kupców, członkowie S.N., a najbardziej Dołęgowski Jan wznosił krzyki : " Precz z władzą żydowską i pachołkami żydowskimi". Po skończeniu zebrania kupców, członkowie S.N. udali się do swojego lokalu, gdzie odbyli zebranie, na którym ostro skrytykowali przemówienie miejscowego adwokata Niszewskiego - na zebraniu kupców, a następnie jeden z delegatów z Warszawy, wygłosił przemówienie o dążeniach Hitlera, wyborach do Sejmu, oraz bojkocie żydów. Po nim zabrał głos Pogorzelski w sprawie wznowienia ostrego bojkotu żydów, przyczym podkreślił, że znów należy brać pałki i walić po łbach, tak kupujących u żydów jak i żydów i pod tym względem, powiaty : wysokomazow., ostrowski i bielski, osłabione mandatami i zawieszeniem -

106

muszą znów być pierwszymi.

W końcu odbyła się poufna narada, w której wzięli udział wybitniejsi działacze: Dołęgowski Jan, Wojtkowski Stanisław, Olszewski Jan i Rowiński Władysław, na której postanowili zwolnić ze stanowiska kierownika Koła S.N. w Ciechanowcu - Terlikowskiego Aleksandra, jako mało energicznego i mało agresywnego.

Na wezwanie Zarządu Okr. w Warszawie, w dniach 13 i 14 b.m. wyjeżdżali do Warszawy, na okres wyborów samorządowych, do "straży porządkowej", z terenu obwodu ciechanowieckiego: Dołęgowski Jan, Dąbrowski, Wojterkowski Adam, Mileszkiewicz Stanisław, Milewski Błażej - z Ciechanowca, oraz Wojtkowski Stanisław, Koc Kazimierz, Grodzki i Kistliński ze wsi Wojtkowice, gm. ciechanowieckiej. Po za tym wyjeżdżali delegaci z terenu pow. wysoko-mazow. i ostrowskiego. Koszta przejazdu i pobytu wymienionych w Warszawie - ponosił Zarząd Okręgowy. Powrócili w dniach 17 - 19 b.m. pojedyńczo.

107

Część IV. Sekty religijne .

Duchowieństwo rz.-katolickie.

W końcu listopada r.ub. u ks. Dziewierza - był ks. Borowski z Bielska i czynił mu wymówki, iż nie jest prawdziwym narodowcem, gdyż starał się zostać posłem do Sejmu.-

---

Część V. Mniejszości narodowe.

188

a/ Białorusini - negatywne.

b/ Ż y d z i :

Życie polityczne.

W dniu 10 grudnia 1938 r. w Bielsku Podl. staraniem organizacji Sjonistycznej wygłoszony został odczyt, przez delegatkę Rsterę Kapłan z Warszawy p.t. : Jedna droga do emigracji żydów - to Palestyna.

Obecnych na odczycie było około 700 osób.

W dniu 20 grudnia 1938 r. w Milejczycach zorganizowany został Komitet Pomocy Uchodźcom Żydowskim z Niemiec. W skład zarządu Komitetu weszli : Lwszyc Chaim. Grynberg Dawid,Kostycki Icko, Doliński Mowsza,Piekarski Pinkus, Lewinzon Sane, Lec Chona,Orlański Szmul i Szmejsz Pinko. Komitet rozpoczął zbieranie składek i ofiar na pomoc uchodźcom żydowskim.

W dniu 9.XII 38 r. w Brańsku, T-wo Przyjaciół Pracującej Palestyny, zwołało zebranie członków i sympatyków, na którym przemawiali : Jęczmień Elko na temat : " Pomoc pracującym w Palestynie". Obecnych było około 110 osób.

W dniu 16.XII 1938 r. T-wo urządziło również zebranie, na którym Lewin Icko i Mejer Wołczyński wygłosili przemówienia na temat: ideologia młodzieży pracującej w Palestynie i otwarte wrota Palestyny. Obecnych było około 50 osób.

Prasa mniejszościowa - nie ma.

Życie kulturalno- oświatowe - negatywne.

Życie gospodarcze. - W Brańsku powstał nowy związek pn.: Centr Na Rzemiosła i Drobnych Przemysłowców - oddział w Brańsku. Na członków zapisało się 44 osób. Do zarządu weszli : Trus Ałter- prezes, Mydler Izaak- sekretarz,Werpachowski Abram - skarbnik. Związek powstał na miejsce zawieszonego Związku Rzemieślników Żydów.
